

VIII. zvezek. * * *

* * * * IV. letnik.

Urejuje:

Ivanka Anžič.

SLOVENKA

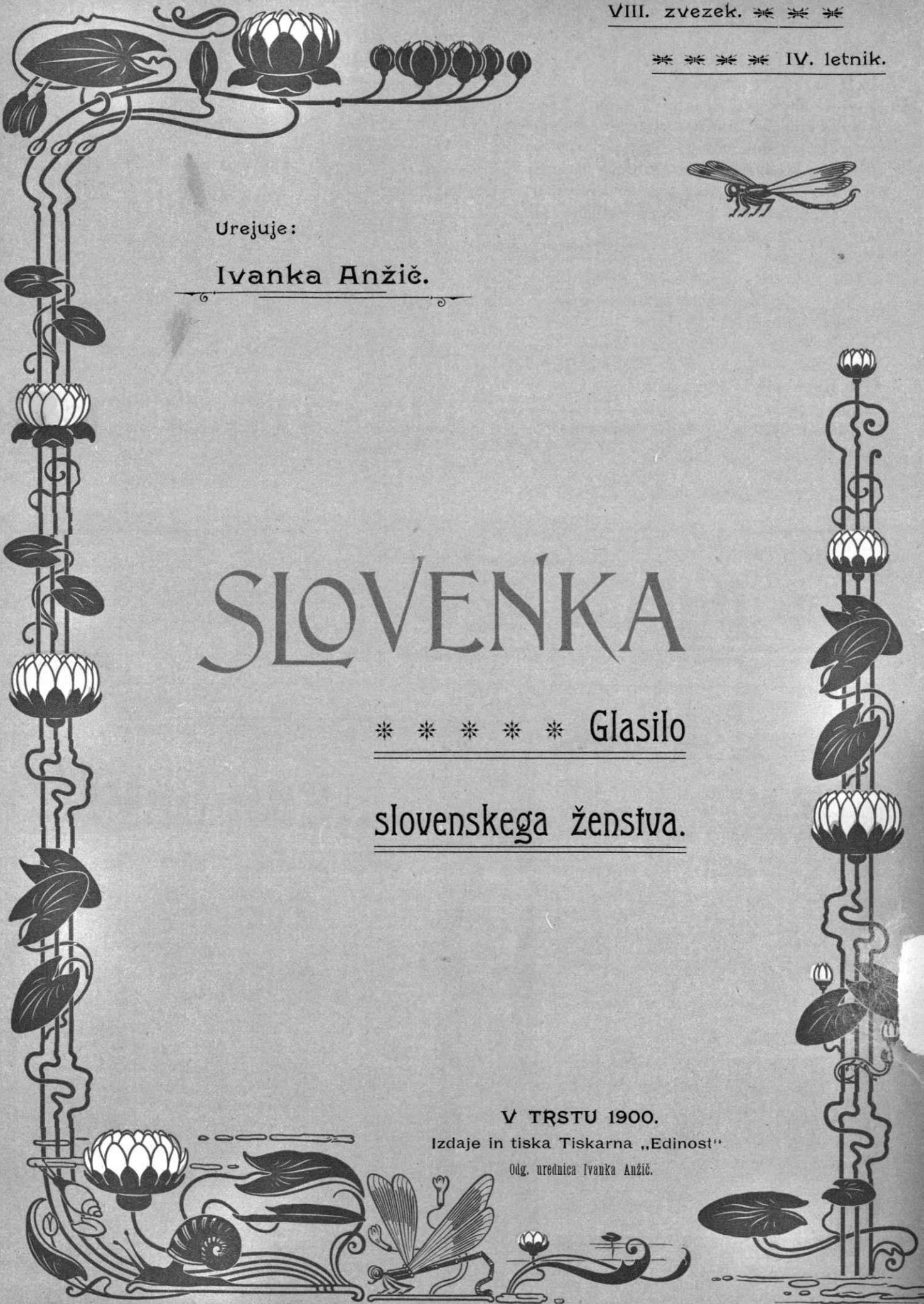
* * * * Glasilo

slovenskega ženstva.

V TRSTU 1900.

Izdaje in tiska Tiskarna „Edinost“

Odg. urednica Ivanka Anžič.

Vsebina VIII. zvezka.

Oton Zupančič: „ Soneti “, I, II	stran 171
Oton Zupančič: „ Pesem “	„ 171
Danica: „ Ženski diletantizem “, razprava	„ 172
Obseurus: „ Posvečenje “, črtica	„ 173
E. Gangl: „ Zamišljena ljubica “, pesem	„ 175
Ivanka: „ Nekaj o ženskem vprašanju “, razprava	„ 175
Danica: „ Ženska kot vzgojiteljica “, razprava	„ 177
Danica: „ Tretji spol “, razprava	„ 178
Oton Zupančič: „ Verzi “, pesem	„ 180
Zofka Kveder: „ Študentke “, nadaljevanje	„ 180
B. Baebler: „ Kedar te vidim “, pesem	„ 184
„ Ženski pokret na Grškem “, razprava	„ 185
Oton Zupančič: „ Epigram “, pesem	„ 185
Slavoljub Podslapinsky: „ Brez cilja “, črtica	„ 186
Oton Zupančič: „ Pomladni izlet “, pesem	„ 187
„ Žene “, črtica	„ 187
Bonifacij: „ Zatvori, dekle, kamrico “, pesem	„ 189
„ Listek “, Književnost in umetnost	„ 189
„ Razno	„ 193
Slika: C. Czech: M a d o n a .	

Oglasi.

Oglasi se računajo po vrstah v petitu in sicer za enkratno objavo po 16 stot., za 6 kratno 12 stot. in za 12 kratno po 8 stot. za vsako vrsto, ali dotični prostor. Naročila na oglase sprejema uprava „Slovenke“ v Trstu (Via Molino piccolo št. 3). ▼▼▼▼▼▼▼▼

„Slovenka“

Glasilo slovenskega ženstva.

Izhaja v tiskarni „Edinost“ v Trstu

15. dne vsakega meseca.

Naročnina znaša 6 kron za vse leto, za pol in četrt leta razmerno. — Rokopisi naj se pošiljajo urednici Ivanki Anžič, Trst, ulica Carintia št. 12. naročnina pa upravnistvu, ulica Molin piccolo št. 3. II. nad.

„Edinost“

Glasilo političnega društva „Edinost“
za Primorsko.

Izhaja enkrat na dan, razun nedelj in praznikov ob 6. uri zvečer.

Naročnina znaša: Za celo leto 24 kron, za pol leta 12 kron; za četrt leta 6 kron; za en mesec 2 kroni.

Naročnino je plačevati naprej. Na naročbe brez priložene naročnine se uprava ne ozira.

Po tobakarnah v Trstu se prodajajo posamezne številke po 6 stotink (3 nvč.); izven Trsta pa po 8 stotink (4 nvč.)

SLOVENKA

Glasilo slovenskega ženstva.

Št. 8.

V Trstu, dne 15. avgusta 1900.

Letnik IV.

S o n e t i.

I.

Jesen razgrinja sive pajčolane,
poslednji listi padajo s platane,
in koder vodi te samotna pot,
srečavaš starko smrt povsod, povsod.

Zamislil se je potnik, nem obstane,
pogled čez trudne plazi se poljane —
požel je kmetič in pospravil plod,
a kod mladenič, kod gre tvoja pot?

Kaj si sejal, mladenič, kaj boš žel?
Odgovoriti sebi sam ne more
in žalost pala v srce je njegovo.

In tih in nem je v mesto belo šel
in celo dolgo noč bedel do zore,
a z jutrom vstalo je življenje novo...

II.

Igralci dobri ne jemljo nazaj;
kar si potegnil v šahu, to stoji,
katera karta pade, ta leži,
le mirno, brate, pa se ne kesaj.

Saj pride čas — pa mi revanšo daj!
Če te ne tepem jaz, me biješ ti!
Kdor gleda v dvoje karte, naj molči,
na koncu naj pove, kako in kaj.

Tako je v igri in tako v življenji:
udrihaj le po plečih in po glavah,
samo to pomni — vedno po postavah!

A nepristranski sodec, tiho bodi
in vadi se v krščanskem potrpljenji,
po igri in po smrti še le sodi!

Oton Zupančič.

P e s e m.

Ne gôji mi, ljubica, več
starikavih pelagonij,
zalivaj le nagelj rudeč;
kot kri žareč je v kroni.

Opojen je duh njegov
in stebelca so gibljiva —

ne veš, kaj ljubavnih duhov
se v gostem grmiču skriva?

Poredni vražiček Malič,
če mimo grem, se mi zasmeje:
»Tu si jo poljubil, fantič!«
in meni je v srcu gorkeje...

Oton Zupančič.

Ženski diletantizem.

Spisala Danica.

Ženske ne bodo dosegle nikedar in v nobeni stroki tolikšnih uspehov kakor možki. Ta rek slišimo lahko vsaki dan, če treba pobijati žensko emancipacijo. Naštejejo nam slavne čine in velika dela mož, njihove umotvore, njihove velike kulturne iznajdbe, njihova krasna literarna dela. A kaj ima temu postaviti nasproti žena? V kateri stroki je ona kdaj vstvarila že kaj velikega, lepega, možkemu delu jednakega? Imenujte nam ženskega Newtona, James Watteja, Kolumba, Shakspeareju, Götheja, Beethovena. Ni ga, zastonj je iščete ženske, ki bi se tem veleumom le zdaleka približala. Ženski duh pač ne more prekoračiti ozkih mej, stavljenih mu od prirode, in zato je prav protinaravno, vsiljevati ženski poklice, za koje ni sposobna.

Res je! Ženskega Newtona, James Watteja itd. res nimamo. Napačno bi pa bilo sklepati iz tega, da jih tudi nikdar ne moremo imeti.

Kar se tiče velikih iznajditeljev, so dandanes menda i zagrizeni nasprotniki ženske stvari prišli do spoznanja, da velikih iznajdeb ni moči tako meni nič, tebi nič, iz rokavov stresati, da treba marveč prav resnih in prav temeljnih studij, predno se izcimi n. pr. avstronom à la Newton, ali izumitelj à la Edison. Ker pa je ženskam bil baš vzet pogoj — studij, bilo bi zaman pričakovati posledic: — veleumov.

Drugače je z umetnostjo in z literaturo. Tu argumentirajo tako-le: Pravi genij prodré, naj si bo že v katerih okolnostih koli. Da ima torej katera ženska Göethejev genij, morala bi tudi postati Göethe. In da je rojena katera ženska kot Raffael, postati bi morala Raffael.

Deloma imajo ti ljudje prav sè svojimi dokazili, pa vendar samo deloma. Ako bi bil rojen Raffael kot ubog pastir, bi bil mirno pasel svojo čredo, in njegov genij se gotovo ne bi bil izražal drugače, nego v tem, da bi si bil kratil dolge ure na paši z rezljanjem primitivnega umotvorčka iz lipovega lesa, ali pa bi bil načrtal s sirovimi potezami kako podobo v neizvežbanem ukusu in z baš tako malo izvežbano roko z ogljem na pobeljeno steno svoje bajte. In slavni Raffael Santi bi bil izgubljen za človeštvo.

Koliko genijev se izgublja umetnosti na ta način? Kedo bi to znal povedati?

Umevno pa je, da se med ženskami ni mogel pojaviti niti v toliko rodovitni epohi cinquecenta genij, ker so pogrešale ravno to, kar je geniju tudi treba, da se mu je možno razviti — skrbnega negovanja.

Dandanes se bavijo i ženske z lepimi umetnostmi. Ako pa še ni dosegla nobena takih lavorov, kakor nje možki kolegi vseh časov in vekov, je vzrok temu pač tudi ta, da je njih število še premalo. Saj geniji padajo na zemljo le poredko. Da pa se je i v tem oziru obrnilo že izdatno na boljše, mora priznati vsak nepristransk opazovalec. Naj navedem samo kiparico Tereso Feodorovno Ries, koje portret prinaša 27. št. »Über Land und Meer«. Nje življenja polno plastiko imenoval je eden izmed prvih kiparjev »jedino možko delo« na celi raztavi v dunajski hiši umetnosti.

Torej prostosti bi danes imelo ženstvo dovolj, da razvija svoje umetniške zmožnosti. Nikdo jim ne brani več, prijeti za čopič ali za dleto, ali izliti izbruhe svoje bogate fantazije v poezije, ki bi pretresale srce.

Zakaj so torej še tako redke na umetniškem polju?..

Zato, ker najde umetništvo v ženski nasprotnika, njej sovražnega, ki ji ne da razviti se v vsej njeni krasoti — diletantizem.

Ženstvo tiči globoko v diletantizmu. Posebno ženske premožnih slojev se že od mlada sistematično odgajajo k najneplodnejšemu diletantizmu.

Moderna vzgoja »višjih hčerá« ne vpraša po zmožnosti niti po veselju do stvari. Tu velja samo strogi »m o r a.« Salonska izobrazba zahteva od mlade dame, da poje v društvu pesmice, spremljajé se na klaviru, zahteva od nje, da riše in radira, da slika v akvarelu, zahteva finega vezenja in šivanja, čipkarenja, rezanja usnja, rezljanja v lesu in sam Bog vedi, kakih ročnosti še. Vrh tega mora govoriti vsaj dva ali tri tuje jezike perfektno, in vse to mora biti dovršeno v šestnajstem ali vsaj v osamnajstem letu.

Za Boga, kje pa dobimo tak univerzalni genij, ki bi zamogel dotirati vse te umetnosti do resnične dovršenosti?

Ker to naravnost ni mogoče, se zgublajo vse višje zmožnosti ženske v polovičarstvu, v diletantizmu najhujše vrste. Ker znajo vse, ne znajo prav za prav ničesa.

Moderna vzgoja ženske je pravi atentat na vse njene lepe zmožnosti.

Kedaj bodo vendar uvidevale matere, kako hudo grešijo nad svojimi hčerami, olikujoč jih po šablóni »salonskih« potreb?

Zakaj prikovati vsako dekletce po cele ure na dan k natezalnici, imenovani klavir? Zakaj naj se muči ta uboga stvarica — morda brez vsakega notranjega nagiba, brez veselja in nadarjenosti v potu svojega obličja z vratolomnimi vajami po potrežljivih

tipkah, sebi in drugim v torturo? Ali ne bi tisočkrat bolj kazalo, poslati jo na sveži zrak, da si tam krepí dušo in telo, vzcvete v zdravega, za človeško družbo rabljivega človeka? In čeprav ne bi znala nikdar igrati Mozartovih sonat in Chopinovih valčkov! Ali res velja to malo dvomljive godbe toliko, da gre za njo žrtvovati zdravje in veselost mladih dni!? In baš pri klavirju so matere neizprosne, pri klavirju, ki terja toliko časa, toliko neizmerno požrtvovalne udanosti, ki pa daje tako negotovih uspehov.

Ravno tako je seveda i z drugimi umetnostmi. Domača hčerka se uči peti, zato da zna ob priliki pri soiréji osrečiti svoje goste s Schubertovim »popotnikom« ali z »lepo mlinarico«, a dalje ne gre njen pouk. Čeprav bi se kazale zmožnosti, pa vendar Bog ne daj, da bi jih uporabila, da si sestavi iz njih svojo življensko nalogo. Peti v kakem dobrodelnem koncertu, to še velja, toda ustvariti si iz petja svoj poklic, to ne sme biti pod nobenim pogojem. Zato mora ostati i petje le na plitvi podlagi diletantizma.

Celo življenje ženske je nasprotno resnemu razvijanju katerega talenta koli. Ženska razceplja svoje moči na sto in sto strani ter jih porablja homeopatično na malo, a tem bolj gotovo. Namesto da bi se v delu ojačila, razvijala do večje popolnosti, razjeda njeno, od tisočletnih običajev oktroirano ji delo njene moči, da naposled obnemore, in tudi najlepši njeni darovi morajo se zadušiti v močvirju njenega malenkostnega življenja.

Ako hočemo pričakovati od žene celo delo, oprostiti jo moramo modernega diletantizma. Tako vsestransk ni nihče, da bi mogel gnati desetero strok do dovršenosti. Samo od ženske se zahteva kaj sličnega. In če se potem ne skaže kos svoji nalogi, smatra svet to za dokaz njene nezmožnosti.

Zato naj si pa stavi vzgoja ženske nalogo, preiskati, na katero stran teži nadarjenost posameznega individuua, in na to stran naj ga skuša razviti do popolnosti.

Imeli bomo potem manj dam razbijajočih klavir, manj slikujočih, modelirajočih in v svilo vbadajočih deklet, imeli pa bomo ženstvo, ki se bode znalo ogrevati za umetnost in za umetno rokodelstvo. Izdelki ženskih rok ne bodo, kakor sedaj, le šušmarije, ampak res umetniško občuteni, dovršeni, celotni proizvodi. Kolikor jih bo manj, tembolj bodo pridobili v kvaliteti.

Tako zvana ročna dela, katera izvajajo marljive ženske roke dandanes kar na cele tucate, so često — da ne rečem: navadno — taka, da človeka kar zona spreletava o njih pogledu. O lepoti, o kakem ukusu niti govora ni — pa saj jih je izdelala domača hči, zakaj se ne bi šopirila kje na salonski mizi, kjer jih zamore občudovati ves obiskujoči svet. Da zamore biti i ročno delo umotvor, kos poezije, o tem se našim vbadajočim damam niti ne sanja. In ker same nimajo izvežbanega okusa, zato tudi tako pogosto nahajamo tiste grozne podstavke pod svetilkami v križastem ubodu, s kričečimi rožami nakitene hrbtné blazine na divanih in razne mizne prte iz jute z nemogočimi volnenimi bordurami, ki žalijo oko vsakega finejše čutečega človeka.

Prave vrednosti bodo ročna dela še-le potem, ko se ne bodo več vršila šablonski, kot kopiranje katerega koli neokusnega uzorca — ko se bodo pometali iz dekliških šol vsi stramini z volnenimi križci in z oglatimi girlandami rož in hrastovega listja. S kratka, ko se ročno delo ne bode več smatralo samo za mehansko ročnost, ampak izlivom notranjega čuvstva. Zato pa tudi nikakor ne more biti obligatna last vsega ženstva sploh, ampak last samo nekaterih izvoljenih, ki bodo vezle z iglo poezijo, kakor jo nam speva poklican pevec, kakor jo izliva lirik iz svojega peresa.

Zato pa proč z vsem diletantizmom! Za dobo vezenih opank in hišnih kopic se ne bode jokal nobeden razumen človek. Diletantizem je napravil že dosti kvara, izpodjedel je toliko moči. Skrajni čas je že, da mu pokažemo vrata. Na njega mesto pa vstopi zmagonosna boginja umetnosti.

Posvečenje.

Rahlo se božali valovi šibki čoln; le časih je kateri gibčni radovednež pokukal na krov, da vidi kaj se tam godi, a v istem hipu se je zopet umaknil. V bela jadra se je vpenjal lahen zefir. Krog in krog je vladala slovesna tišina — kakor v prostrani baziliki. Nešteto lučic je trepetalo visoko tam gori nad velikansko kupolo. Bila je rajska južna noč..

A hipoma je temnozelená livada oživila, in v divjem teku so se podili valovi. Daleč tam v daljavi so vstajale svetle proge; vse so hitele najinemu čolnu

nasproti. Belooblečenih romaric vrste so se mi zdele, ki spejo proti svetišču. V vrveh in ob jadra pa je sviral vihar, kakor da bi udarjal na mogočne strune.

Svečano mi je bilo pri srcu. Najin čoln — svetišče, šumeči valovi — romarji, ki šepetajo pobožne molitve, in vihar orgljar-umetnik.

Tvoje ležišče je bilo oltar. Na baržunu sem ti postlal. S cvetjem sem Ti posul posteljo, s svojim plaščem sem te pokrila in noč naju je zagrnila v mehke gardine.

Ti si spala. A jaz sem bedel in molil. Solze kesa so me pekle po licih, in vroče želje so plavale v nebo: Gospod, ne zaslužujem tolike sreče, vendar te prosim, dovoli mi jo!

O, moja duša je bila očiščena v kesu, čutila se je veliko v svoji potrnosti — bil sem srečen.

Ti si se zganila. Nežno sem Te pritisnil na svoja prsa, roka moja se te je trdno oklenila, da Te mi ne odnese vihar v višine, Ti jasni krilatec! In moje oči so se kopale v milini Tvojega obraza.

Bil je svet tronetek. Ti si takrat posvetila moje srce: nobene črne misli ne sme biti več v njem, nobene grde želje! Posvetila si moje oko: nikdar več naj ne gleda nevrednih predmetov!

Vzbudila si se. Velike oči so me zrle sklonjenega nad Teboj, radovedno, nič boječe, in nasmehnili si se in vprašala, če Te imam zelo, zelo rad... In najina usta so se našla v prvem, dolgem, čistem poljubu.

Takrat si posvetila moja usta: nič svakdanjega, nič navadnega naj več ne izpregovorijo!

Na vzhodu pa je zarudevala zarja. Kakor Ti, ko si se prebudila, je počasi obračala kraljica dneva svoje rudeče lice in naju pogledala z velikim, žarnim očesom... Pozdrav ti, solnce...

Oj, krasen prizor, kedar vstaja z mehke morske postelje zdravo dete, bodoči vladar dneva: solnce. A kedar se budi v krepkem srcu zavedna moška lju-bezen... koliko lepše je to!

* * *

Tako je bilo davno, davno... takrat, ko je lahen čolnič nosil Zorano in Ivana neznanu sreči v naročje.

Kako jo je pritiskal nase! Kakor da bi slutil, da mu bližnja burja odnese srečo, kako vroče je molil za njo in zase, kako si je ponavljal vedno in vedno, da je — posvečen.

Oj morje ti, podoba človeške duše! nikdar nisi docela pokojno, ti ne spiš nikdar. In če se navidezno mirno, če je kakor zrcalo ravna tvoja gladina, da se nebeške zvezde mirnih oči gledajo v njem — na dnu ti vendar vedno besnijo viharji, ki lahko vsaki hip vdarijo na površino... Strasti!

Nekega soparnega večera se je zgodilo ono strašno. Ivan ni ljubil Zorane več kot višjega bitja, kot čistega krilatca, kakor jo je tolikokrat nazival tako nežno; on je zahteval — ženo.

Kako rafinirana sredstva je iznašla strast, da premoti, da oslepi svojo žrtev... Zgodilo se je. A Zorane se je polastil gnus, zaničevanje, sovraštvo... Iztrgala se mu je iz rok in planila je od njega, le površno oblečena, brez doma, brez sredstev.

Iskal jo je, dal jo iskati, pisal na vse strani, sorodnikom, znancem: Zorane ni bilo nikjer.

* * *

Ivan je obupaval. Cele dneve se je klatil po skalah ob morju, lačen, žejen, raztrgan. Svojo službo je zamenjaril docela. Na zadnje so ga spodili. Nekega dne se je privlekel v luko. Tu si je kupil za zadnji denar, ki ga je še imel, star čoln. Lepo belo ga je pobarval in vsega prenovil. Krstil ga je: »Zorana.« Daleč so oznanjale zlate črke to zanj toli pomenljivo ime. In začel je ribariti in voziti ljudi na izprehod.

Tako je živel leta in leta, skromno, tiho, trezno. Svojega čolniča skoro nikdar ni zapustil; tudi spal je na njem. Bil je drzen voznik. Kedar so se valovi najbolj podili, preskakovali drug drugega, se vrhovatili po trije in so bele pene kakor ovčic čede, ko jih podi nevihta, tekale po zelenem morju, takrat je vabil Ivan tujce in domačine, da jih popelje venkaj nad globoke vode. Ako se nihče ni upal ž njim, peljal se je sam.

Daleč tam izven luke smo često videli njegovo sinje jadro, ki se je zibalo na valovih.

Nekoč sem se vozil ž njim tudi jaz. Sama sva bila. Morje je bilo precej nemirno. Skoro skrbelo me je že, dasi nisem strahopetnež. A moj veslar vedno dalje in dalje! Krepko se je upiral v vesla, kakor da bi ne podil že veter ladjice dovolj hitro. Jadro je bilo napeto; mislil sem, da mora vsaki čas počiti. Čoln se je nevarno nagibal zdaj na to, zdaj na ono stran, in valovje naju je škropilo v obraz.

Tako sva se vozila celo uro daleč izven luke. Naenkrat se je Ivan ozrl, kakor da bi se hotel orijentirati. Globoko je vzdihnil, izpustil vesla ter padel na klop. Obraz si je zakril z rokama, in v tuljenje burje se je mešalo njegovo ihtenje.

Začudeno sem ga pogledal. Nekaka groza me je preletela, nekak nepopisen strah, kakor da stojim pred mrtvaškim odrom. Srce se mi je krčilo, ko sem videl po tem zagorelem, razdrtem a lepem moškem obrazu v sivo brado padati debele solze.

Mož se je obrnil, zbrisal si z rokavom lice ter začel divje veslati dalje.

— Kaj vam je bilo, sem ga vprašal. Položil sem v svoj glas vso nežnost, vse sočutje, kolikor sem ga zmogel.

In mož je začel:

— Tu je svet kraj, tu je mesto mojega posvečenja... Oh, kako jasna je bila moja kratka sreča. Sam sem pregnal svetlega krilatca, ko sem nekoč pozabil, da sem posvečen...

In pravil mi je svojo zgodovino.

Obscurus.

Zamišljena ljubica.

In moja ljubica
zamišljena sedi,
in lépa ji glavica
na dlani mehki sloni.
Kaj se ji zgodilo je?
Kaj so jo spet kregali,
ker z mano govori?
Kaj so ji begali
z možitvijo srce,
da drugemu naj gori?

O, ne! Saj ustnica ji
v nasmehu lahkem kipi,
in lepo in živo oko
v daljavo nekam strmi...

A stavim svojo glavó,
da o meni premišlja zdaj,
in snuje načrte, snuje,
kako bo, kako in kaj...

In vratca se zlata ji
v bodočnost odpirajo,
in lepi prizori se
pred njo nabirajo,
nabirajo se, nabirajo
in spet umirajo...
In gleda in gleda in
sladkó se dekle smehlja,
in solnček se s prstanom
na beli levici igra.

O, prstan ta jaz poznam,
in ona ga čuva zvestó —
bolj kot je vreden kamen rdeč,
bolj kot je vredno zlato!
Ta zlati obroček v hipu tem
poljubi razvnetá vsa —
o, da sem, ti moj prepovedani sad,
o, da sem jaz prstan ta!

E. Gangl.

Nekaj o ženskem vprašanju.

V odgovor g. Bogdanu Kazaku.

Pod zgorajšnim naslovom je g. Bogdan Kazak v zadnji številki »Zora« priobčil daljšo razpravo o ženskem vprašanju ter jo posvetil »slovenskemu ženstvu, pred vsem »Slovenki«, nje urednici in sotrudnicam.« V razpravi g. pisec mnogostransko obdeluje žensko vprašanje ter prihaja do zaključka, da ostani žena zvesta svojemu naravnemu poklicu. G. pisec se izreka proti strokovnemu poklicu žensk, ker jih isti odvraca od naravnega poklica ali jih vsaj zanj razposobljuje. Vendar pa gosp. pisec ni a priori nasproten vsakemu ženskemu gibanju ter se izreka tudi za popolnejšo žensko izobrazbo. Končno pisec pozivlja slovensko ženstvo, da se isto priklopi krščanskemu gibanju mej dijaštvom ter z istim skupno deluje za skupno stvar v znamenju krščanstva. —

Nas je ta pojav v slovenskem katoliškem listu srčno razveselil. V marsičem sicer ne moremo prirediti piščevim zaključkom, a dobro znamenje je že to, da naše katoliško dijaštvo sploh priznava opravičenost ženskega vprašanja ter ga proučuje. Že s tem je storjen velik korak v prospeh tega problema in je sosebno pri nas, kjer se o tem predmetu k večjemu delajo dovtipi, veselo znamenje.

»V sedanjem gibanju našega ženstva vidimo še povsem opravičeno in hvalevredno teženje, da si opomore iz neugodnega stanja.
»Zora« letnik VI., 5. in 6 zvezek.

A oglejmo si Kazakovo razpravo nekoliko natančneje. Zelo simpatično nam zveni sledeči odstavek: »Kakor drugje, so nastale tudi v nas take razmere, ki silijo celo po svoji potrpežljivosti veliko ženstvo, da si skuša samo pomagati do ugodnejših odnošajev. Le nevednež in trdosrčnež bi mogel odrekati upravičenost temu stremljenju, le topo ženstvo bi hotelo še dalje vstrajati v neznosnem položaju, le nerazsodno in sebično moštvo bi je hotelo siloma pridržati na sedanjem stališču ali križem rok gledati to borbo ženstva za boljšo usodo.« Potem govori pisec o tem, kako zmedeni so še pri nas pojmi o ženskem gibanju ter da moštvo v obče nima smisla zanj. Dalje piše g. Kazak, da tudi drugje ni dosti boljše, kajti: »Splošna zmedenost, ki vlada med izobraženci tudi glede pojmovanja najvažnejših življenjskih vprašanj, in pa sebičnost, ki vodi naše javno in zasebno življenje, sta krivi, da ima žensko vprašanje toliko slepih in zagrizenih nasprotnikov, a tako malo iskrenih prijateljev, ki bi ga prav umevali in tudi kaj storili za srečno rešitev.«

Do sem se pač popolnoma strinjamo z gosp. piscem, ne pa tako docela z njegovim nadaljnim raz-

pravljajem, v katerem se izreka proti stremljenju moderne ženske emancipacije ter izvaja v protislovju s prejšnim povdarjanjem — da naj ženska služi, kakor doslej, edino le svojemu naravnemu poklicu: materinstvu, ter da naj na nobenem drugem polju ne razvija svojega delovanja. Kajti nemogoče da je, da bi bilo ženstvo sposobno za vršenje svojega naravnega ter ob enem še kakega strokovnega poklica in kvarno da bi bilo, ako bi se odpovedalo svojemu ženskemu ter se izključno posvetilo kakemu strokovnemu poklicu. To zadnje utrjuje g. pisec takole: »Žena v obče ne prekaša moškega ne po telesnih, ne po duševnih sposobnostih, da bi bilo želeti nje dejanskega sodelovanja v poljedelstvu, kupčiji, obrti, umetnosti in znanosti. Toliko vsaj kakor žene opravijo že lahko možje sami.« Ta trditev nima podlage in je popolnoma kriva. Ako žena v obče v nobenem oziru ne prekaša moža, to vendar še nikakor ne dokazuje, da nam ne treba želeti njenega sodelovanja na raznih poljih in da bi njeno sodelovanje vsled tega bilo brez koristi in brez pomena.

Saj ako moški prav toliko store sami, kolikor bi tudi storile ženske same, še iz tega nikakor ne sledi, da bi ne storili več moški in ženske skupaj. Nasprotno nas uči pamet, da ako bi ženske tudi polovico manj zmogle nego možki, bi se vendar storiilo za polovico več, ako bi delali skupno moški in ženske. Še manj pa se sme ženskam vsled tega, ker ne prekašajo moških, braniti sodelovanje na vseh poljih človeškega napredka. Čudro je tudi, da pravi g. Kazak, da bi ne bilo želeti, da bi se ženske dejanski udeleževale mej drugim na poljedelstvu. Za Boga, saj polje obdelujejo izvečine in v nekaterih krajih, kakor v Dalmaciji, Istri, na Hrvaškem, Srbskem i dr. skoro izključno le ženske.

Tu bi bilo k večjemu želeti, da bi se ženstvo več ne udeleževalo na poljedelstvu. Pa še nekaj nam je povdarjati o tej točki. Ako je kateri sloj ženstva udan svojemu »naravnemu poklicu« — materinstvu, je to gotovo kmetiški sloj. In da je vzgoja ravno v kmetiški družini relativno prav dobra, menda nihče ne bo hotel zanikati. Kako pravilno tudi vrše kmetiške matere svoj naravni poklic, priča nam okolnost, koliko izvrstnih, blagih mož je že izšlo iz kmetiškega stanu, kateri vsi pa se vsaj v obče, tudi v največjih časteh, z največjo udanostjo in ljubeznijo spominjajo svoje kmetiške matere. In glejte, ravno kmetiška mati ima najmanj časa za vzgojevanje in nadziranje svojih otrok, ravno ona vrši poleg svojega naravnega tudi še poseben strokovni t. j. poljedeljski poklic, ki razmerno ne zahteva nič manj žrtvovanja nego n. pr. trgovski, umetniški ali kak znanstveni poklic. In koliko žensk je sicer prisiljenih, da žrtvujejo čas in svoje moči v pridobivanje eksistenčnih sredstev! Seveda v obče niso ni profesorice, ni doktorice, in ni uradnice — a z ozirom na »naravni poklic« je pač vse jedno, ali

je delo samo duševno, ali pa ob jednem tudi telesno. Tudi ne smemo nikdar, kadar razpravljamo o tem, da-li naj se ženske pripuščajo k strokovnim poklicem, pozabiti, da iste niso začele misliti na zaslužek in delovanje zunaj družine le zato, ker jim je postalo dolgočas, marveč da so jih k temu prisilile razmere.

Sploh se dela veliko krivico ženski emancipaciji s tem, da se jo smatra kot posebno opasno in škodljivo za ženski »naravni poklic«. Kako je z nižjimi sloji, — brez emancipacije — bilo in je še doslej, smo videli ravnokar. Sedaj pa pogledimo v višje kroge. Kako se je tu gojil in se še goji ženski naravni poklic, tudi brez emancipacije? Res je, da so tu ženske že v naprej namenjene za zakon, a kako se nanj pripravljajo? Bi-li resne zistematične študije slabše vplivale na ženski značaj, nego vpliva tisto površno, otročje, afektirano učenje nekaterih modernih jezikov in igranja ali bolje nabijanja na glasovir in koketiranje z »distinguiranimi« gospodi? In ako bi žene višjih krogov kot matere opravljale kak strokoven poklic, bi-li s tem na vzgoji bolj oškodovale svoje otroke, kakor pa so jih dosedaj, ko so jih in jih še izročajo v popolno oskrbo služabnikom, najetim osebami, ter jim od napravljanja toalete in obiskov komaj ostane še toliko časa, da vsak dan nekajkrat govore z otroci po nekaj minut ter jim po vrhu pritisnejo še kak poljub?

Potem piše g. Kazak, da ženi vsekako neobhodno treba višje in širše omike, a v isti hip pa zanika vsako potrebo temeljite, popolne in zistematične izobrazbe. V tem je ravno tisti nesrečni moški egoizem in sebičnost, ki ne trpi, da bi ženska dosegala njegovega duha. Tega egoizma se tudi g. Kazak ni mogel otresti. Nekako poniževalno sosebno zveni ta-le stavek: »...tudi najizobraženejši umetnik ali učenjak je srečen in zadovoljen s svojo ženico (!), ako ga ume, ako ume važne življenske pojave...« itd. Zakaj pa naj bi tudi »ženica« ne bila tako visoko izobrazena kakor mož; od kod imajo moški pravico za izključno monopoliziranje umetnosti in znanstva? In potem: kako naj »ženica«, katere izobrazba so le drobtinice od tega in onega, ume visoko izobraženega umetnika ali učenjaka, kako naj ume važne življenske pojave, ako se ji ni pustilo gledati življenju v globočino ter je študirati?

Imenitno je tudi, kako g. Kazak dokazuje, da ni res, da bi ženske že vsled mnogo manjšega števila moških ne mogle vse vršiti svojega naravnega poklica. Pravi namreč: »V obče se rodi več dečkov ko deklic, a moška umrljivost je v otroških in zrelejših letih večja od ženske, vsled tega učaka več žen starost ko mož. Preostanek ženskega nad moškim številom temelji torej na večjem številu starih žen, v srednji dobi pa je število mož enako številu žen«. V koliko je ta trditev v istini utemeljena, ne vem. A g. pisec sam ni v svoji trditvi dovolj do-

sleden, ko nazadnje govori o večjem številu starih žen, a preje piše o moški umrljivosti v otroški in zrelejši dobi. Iz tega pa sledi notorično dejstvo, da vsled talike in tolike umrljivosti moških, ostane na svetu toliko in toliko udov, ki zopet ne morejo vršiti svojega »naravnega poklica«, ali vsaj ne popolnoma, sosebno če nimajo otrok, ali če jim mož ni zapustil nikakega premoženja, da bi mogle živeti lepo záse ali za svoje otroke.

Sicer pa g. pisec sam pozneje priznava »žalostno dejstvo, da ne more v naših nezdravih odnošajih vse ženstvo doseči naravnega namena«. In nekoliko nižje piše: »Ako pa hoče in mora katera žena povsem odpovedati se svojemu naravnemu poklicu, naj si svobodno voli katerikoli poklic, saj so celo rimski papeži dovoljevali, da so žene študirale pravo, in jim dajali pravico, da so predavale po vseučiliščih. In če stopijo žene iz družinskega kroga na torišče javnega življenja, ako opravljajo isto, kar možje, pristojajo jim vsekako iste pravice kakor možem, ker morajo nositi iste dolžnosti kakor možje«. To je sicer jako omejeno priznavanje ženskega prava, a nekaj je vendar in nás veseli tudi to priznavanje.

Še na neko drugo točko bi radi rekli nekoliko besed. G. pisec namreč svari slovensko ženstvo pred krivimi smermi moderne ženske emancipacije ter piše mej drugim; »Kjer pa je ženstvo sploh prekoračilo domači prag, kjer je začelo zanemarjati dolžnosti matere, gospodinje in soproge ter se po nepotrebnem

vtikati v zadeve javnega življenja, kjer je zakon izgubil svetost in trdnost in postal prazna formalnost brez npravne vrednosti, tam je izginilo blagostanje, tam je propala prosveta«. Glede spolnovanja naravnega poklica ženske smo govorili itak že zgoraj precej obširno in o svetosti ter velikanski važnosti materinstva in zakona pisali smo tudi opetovano v tem listu. Kar se pa tiče nepotrebnega vtikanja v zadeve javnega življenja od strani žen, moramo pa odločno povdarjati, da je g. pisec v veliki zmoti. Saj preje sam pravi, kako velevažna naloga je poverjena ženstvu: vzgajanje bodočega človeštva. Kako se more tako važnega faktorja izključiti od vsakega vpliva na zadeve javnega življenja? Ako je ženski poverjena dolžnost in naloga, da vzgaja bodoče človeštvo, potem jej pripada vendar tudi pravica, da sodeluje na njega javni vzgoji ter vpliva na njega razvitek tudi zunaj materinskega okrilja. Zakaj naj bi se ženam ne dovolilo n. pr., da odločujejo s svojimi glasovi za takega poslanca, o katerem so prepričane, da bo po svojih nazorih deloval v pravo in resnično korist in prospah onih sinov in hčera, katere so že in jih še bodo one odgojile? Dalo bi se v tem oziru še marsikaj navesti, a za danes bodi dovolj.

Gosp. piscu smo od srca hvaležni, da je obrnil svojo pozornost vprašanju, za katerega delujemo mi. Ako se v vsakem oziru ne strinjamo, nič ne dé. Glavna stvar je, da se sploh resno razpravlja o predmetu.

Ivanka.

Ženska kot vzgojiteljica.*)

Spisala Danica.

Še pred nekoliko desetletji je imela ženska, postavljena pred inicijativo, da si izvoli samosvoj poklic, prav malo izbora. Ako ni hotela iti v službo, ni ji skoro preostalo druga, nego prijeti za šivanko ter se borno preživeti s šivanjem, vezenjem in sličnim delom. Potrte od teže, natovorjene jim od nemile usode, brez vsacega veselja, sede so revice, v svojih ozkih sobicah, vené pred časom, zgubljuje svojo mladost.

A to se je predrugačilo. Cela vrsta poklicev je sedaj dostopna tudi ženski, v kojih more delovati po nagnenju in zmožnostih. Visoke šole odpirajo ženski svoje duri, nudé ji priliko, da si zamore pridobiti najvišjo vedo in s še-le prebujenim hlepenjem po znanju hité ženske zajemat iz vira spoznanja.

Veselimo se marljivosti, s katero se lotevajo ženske najrazličnejših poklicev; kajti potem še le se bode pričelo pravo tekmovanje, če se ga vdeležita oba spola zajedno. In to tekmovanje mora nas dovesti

še-le k pravemu izboru resnično poklicanih, o izključevanju vsega srednjega, manj vrednega in nepopolnega.

Že danes se kaže, da je ženska-zdravnica prava potreba našega časa, zdravnica — katero čislajo in iščejo ne samo njene sestre po spolu — koje delovanje je pravi blagor za človeštvo. In v interesu trepečega ženstva je le želeti, da bi se prav veliko število ženskih vdalo medicinskim študijam.

In sto drugih poklicev, ki tvorijo dandanes še izključen privilegij moških, čaka, da se jih polasti i ženska. Kedaj se porušijo tudi zadnje zapreke, stavljene ženski delavnosti, to je pač le še vprašanje časa.

Prav gotovo smemo n. pr. pričakovati, da bodo i ženske odvetnice igrale v novi eri izdatno ulogo. Saj baš gibčni ženski duh s svojo naglo shvatljivostjo in s finejšim čuvstvom vsposoblja posebno žensko k temu poklicu.

* Ta spis je odlikovala „Oesterreichische Volks-Zeitung“ o splošni konkurenci s častnim imenovanjem.

Toda velika masa ljudstva še neče nič slišati o novem duhu časa. Trdovratno se oklepa tradicije, ter hoče žensko potisniti nazaj v ozki krog, ki ga je jedva prestopila. In še celo veleomikani možje in ženske se ne morejo sprijazniti z življenjem nove ženske ter kličejo s povzdignjenimi rokami svoj anatemata nad prepogumne ženske.

Zaduhla soparica je še nad človeštvom in še je ni mogel prodreti žarek nove dobe.

Tradicija je ukovala človešto v železne spone. Toda korak za korakom napreduje nova ideja in nje pripadnikov je vedno več, in v vrstah nje nasprotnikov postaja vedno tišje.

In to bodi glavna naloga žene, da širi svetlobo v temi, da pripravlja tir zdravemu naziranju proti zastarelim, sprhnelim nazorom minolih časov.

Ako si hoče torej pridobiti ženska posebno uspešno polje za svoje delovanje, naj si prisvoji šolo in pouk sploh. Kajti, kedor hoče iztrebiti zlo, izruti mu mora korenine. Ona naj uči že male dečke, da bodo smatrali svoje sestre sebi jednakopravnim in baš tako zmožnim, kakor so sami. Ona naj vseje v mlada srca seme pravičnega mišljenja in čutenja, da vzklije ter se razvije v veliko, košato drevo.

Marsikedo se bode morda temu dobrodušno smehljaj, kajti kaj naj učimo malo dete? In vendar je velevažno, da se mnenje o inferijornosti ženstva ne vseli v detinski duši in se tam ne vkorenini. Temelj k poznejšemu zaničevanju vsega ženskega je položen vselej že v hiši starišev, na igrišču ali v šoli, kjer imajo dečki dosti prilike opazovati divergujoči način vzgajanja, ki hoče napraviti iz malih deklic pohlevne punčice, med tem ko se trudi vzgajati dečke v »gospodarje sveta«. Nikakor pa ni smešno, marveč prav žalostno, če že tak mali nepridiprav vsklikne, v popolni zavesti svojega »moškega dostojanstva:« »Oh, saj je **le** dekle!«

Dajati vzgoji že na tej stopinji drugačno smer, to bodi glavna skrb ženske.

Ona naj pa spremlja rastoče dečke in deklice tudi nadalje in naj jih vodi varno preko višjih vzgoje-

vališč. Ona naj jih uči, da je samo jedna morála za obadva spola in da ne more biti v čast enemu, kar potiska družega na najnižjo stopinjo človeštva. Ona naj vsaja v mlada in še sprejemljiva srca globoko, resnično naravno čuvstvovanje, ona naj vzdiga mlada človeška bitja na ono vzvišeno stališče morále, na kojem je — daleč od vsake priderije — vsaka nečista misel nemogoča že v naprej. Samo jedino tem potom se dá sploh vzdigati morála, se dá napraviti moralično čutenje edinim merilom za vsako dejanje. Kajti, kaj hasnijo vsa sredstva policije proti nenravnosti in nevkročenosti časa, ako se ne spremeni notranje čuvstvanje!

Prazen zvok, le boj z obliko, med tem ko vsebina ostane!

Zato naj pa poseže ženska vmes, in njeni vstrajin neutrudljivosti se bode posrečilo doseči preobrat.

Naše srednje in visoke šole so prava odrejališča za tako imenovano možatost, ono laži-možatost, ki se čuti vzvišeno nad vsem drugačnim, ki je pa v resnici kaj malenkostna in brezpomembna! Ravno na njih se pozna pomanjkanje vodeče mehke ženske roke.

Pridobite si, žene, mesta tudi na višjih vzgojevališčih in spravite v nje gorkejši, harmoničnejši ton, da ne bodo vzgajala samo mož, nego pred vsem tudi ljudi, — popolne, krepke, duševno in telesno zdrave ljudi, z zdravim, naravnim mišljenjem in čutenjem. Posvetite se skrbno vzgoji in pouku mladine. V rokah imate prihodnjo generacijo, katero oblikujte, likajte, učite in navajajte k dobremu. Odgojite vrl, krepek in nraven rod, a sad vašega truda vam pade sam zrel v krilo.

Ženska prihodnosti ne bodi samo mati, ampak tudi vzgojiteljica. Ona ne postavlja prihodnjega človeka samo v svet, nego ga vzgajaj tudi v harmoničnega, popolnega človeka, in storila je obilno svojo dolžnost.

Ali je sploh še lepše naloge, nego širiti svetlobo v temi, voditi blodeče po pravi stezi, podpirati padajoče?

In to bodi pred vsem naloga ženske.

Tretji spol.

Oprostite, cenjene čitateljice, ako mislim obdelati danes zopet predmet, o kojem sem govorila še-le pred nekaj meseci, žal, brez priznanja svojih čitateljic.

V mislih imam namreč vprašanje o zakonskem življenju.

Vzrok temu je knjiga, koju sem prečitala pred nedavnim; (Das dritte Geschlecht, v. Ernst v. Wolzogen,

bei Richard Ecksin Nachfolg. H. Krüger, Berlin W 57) in ki je vzbudila v meni zopet misli na predmet, o kojem je bajé na Slovenskem prepovedano govoriti.

Pa saj veste, da prepovedan sad najbolj diši. Zato sili i mene vedno zopet k razmotrivanju tega perečega vprašanja.

Toda da se vrnem zopet h knjigi!

Neka njena posebnost je ta, da avtor ne izreče naravnost svojega mnenja. Slika nam samo razne — docela vsakdanje prizore, seznanja nas z različnimi ljudmi različnih nazorov. In vsi ti ljudje govoré tako, kakor jim vелеva baš njihovo stališče.

S tem pa baš sili čitatelja k razmišljanju. V teh pogovorih je toliko raznovrstnih idej, da se jih mora čitatelj hoté ali nehoté polotiti, da jih reši po svojem mišljenju.

Zato so tudi recenzije o tem delu tako različne, kakor če bi govorili recenzenti o različnih knjigah. Vsak si jo tolmači pač po svoje.

Saj nam pisatelj sam ne reši niti jednega iz obilice vprašanj, ali vsaj ne popolnoma. Vendar pa ne morem dvomiti, na katero stran se postavlja sè svojimi zahtevami.

V prvi vrsti simpatizira pisatelj z žensko osvobojo — ne, še več, on jo naravnost zahteva, čeprav ne morem pritegniti popolnoma njegovim razlogom. Saj je ženska tudi za njega inferiorno bitje, ki ne bode doseglo na polju znanosti in umetnosti nikdar viška tistih uspehov, kakor jih doseza mož. Nekatere izjeme ne motijo njegovega prepričanja. Vendar pa hoče tudi za ženo popolno prostost, svobodo v vsakem oziru, kajti le svobodna žena zamore roditi svobodne sinove. Sedanja žena spada še med ovirajoče elemente, kajti matere porežejo baš svojim najboljšim sinovom kreljuti, ker v svoji kratko vidnosti ne morejo presojati njihovega višjega vzleta.

Kakor rdeča nit pa je pretkano skozi vso povest razmotrivanje o zakonu in o medsebojnem razmerju spolov.

Vsled žalostnih socijalnih razmer se velik del ženskih sploh ne more možiti. Prisiljene so, zatajiti svojo žensko nrav. Zatrete morajo v sebi seksualni čut, zanikati morajo svoj spol — drugi spol — razvijajoč se v brezspolna bitja — to je v tretji spol.

Življenje teh »brezspolnih« bitij je bilo dosedaj prav žalostno. Kakor »sive veše« so prebežale življenje, izginjajé brez sledi. A prišla je ženska emancipacija, »revolucionirala«, je vse »stare tete« in umetno vzgajala privrženice tretjemu spolu.

Toda popolno, zrelo žensko bitje ne more zatajiti svoje spolnosti. Ono zahteva tudi seksualnega dopolnila, zahteva ljubezni in materinstva, ako hoče ostati popolen harmoničen človek, ako neče hirati na duši in telesu.

Tradicija strogo prepoveduje ženski vsako spolno zvezo zunaj zakona. Tradicija je naložila ženski težke spone, o kojih mož nič ne vé.

Zakaj baš ženi? Zakaj ne tudi možu?

Zato, ker se smé mož svobodno vdati svoji pohotnosti brez posledic.

Prestopek ženske se javlja vsemu svetu po materinstvu. In zato, ker postane žena mati, ako se vda svoji ljubezni, zato jo je že davna tradicija vklenila v

tesne verige ter ji je prepovedala vrhunec razvitka, če ni bila njena zveza z možem pravno potrjena.

Ta morála je bila vsakako opravičena v dobi, ko žena še ni bila samostalna, ko je bil mož njen rednik.

Kaj bi ji bilo pač dalo pravico, postaviti v svet bitje, koje ni imelo rednika?

Slobodna žena skrbi sama za svojo eksistenco. Srčno prekorača meje, stavljene ji od tradicije, kajti: »ljubezen je nravna tudi brez postavnega zakona«. In to slobodo zahteva pisatelj za žensko*).

Materinstvo ne vtisne ženski sramotilnega pečata, kakor to vелеva naša sedanja morála — materinstvo žensko ublaži. To morda nam hoče pač pokazati avtor sè svojo glavno junakinjo »ljubko, malo gospo Robiček«, ki se obnaša v prvih poglavjih prav — hm — no, prav lahkoživo, da ne rabim hujšega izraza. Še-le, ko se čuti mater, se vrši njena notranja metamorfoza in iz vesele lahkoživke postane resna, čednostna ženska, skrbna mati.

Da-si redni zakon v obče ni ugoden trajni medsebojni sreči**), je pa vendar tudi na tej podlagi mogoča trajna sreča, stalna notranja zveza. O tem nam ima pričati novoporočeni parček dr. Reithmeyer in doktorica Claire de Fries. Seveda mora biti zveza sklenjena iz notranjih nagibov, a ne morda iz spekulacije.

Celi mož in prava ženska, slobodna ženska — (»kein Mannweib und kein Dingweib«) — se zvezeta v zakon, in baš novoporočena doktorica med. nam jasno priča, da zamore ženska ostati tudi popolnoma ženska, čeprav živi svoje lastno duševno življenje v samostalnem poklicu.

In popolna, slobodna žena naj bodi poroštvo, da se i nepopolni »tretji spol«, kojega vzgaja enostranska emancipacija, ne bode razširil, ampak da ostane le efemerna prikazen, nekov prehoden stadij iz stanja ženske odvisnosti do njene spolne osvoboje.

K sklepu naj mi pa bodi dovoljeno citirati Wolzogenove, besede, koje je napisal na portretno dopisnico v uporabo za širše kroge; te besede prav ilustrujejo njegovo mišljenje:

Gehe nie im Zotteltritt
Mit der grossen Herde mit,
Keine Brille lass dir taugen,
Lerne seh'n mit eignen Augen.
Und in diesem Sinn so weiter,
tapfer wohlgemut und heiter.

Danica.

*) Nicht nur die Missachtung des unverheiratheten älteren Frauenzimmers, sondern auch die sittliche Entrüstung gegen das Fräulein Mutter muss aus der Welt geschafft werden. (str. 168.)

**) Es kostet zum mindesten sehr viel Geld, wenn man den plumpen Realitäten des Ehestandes aus dem Wege gehen will — reichliche Räumlichkeiten und die Möglichkeit, sich zu jeder Zeit in den nächsten Schnellzug zu stürzen. (str. 55)

V e r z i.

Lahkó reševati življenja problem
je za pečjo,
lahkó je zveržiti trden sistem
si za pečjo.
In z mrežo razuma preplesti vse,
nebó in zemljó —
o — v duhu lahkó je prenesti vse
nebo in zemljó.

A tam zunaj je treba padati
na vrat in na nos,
kdor zna pa vkljub vsemu se vladati,
ta življenju kos.
A pojdi, prijatelj, in vzemi sak
pa lovi zvezdé —
in če boš od lova imel za tobak,
vrh nebá ti ime!

Oton Zupancič.

Š t u d e n t k e.

Piše: Zofka Kveder.

(Nadaljevanje.)

To je bila brutalna vsebina došlega pisma. Ani je bilo, kakor da je nastala v hipu noč v njej in krog nje.

In potem ste sedeli s Šašo nemo in nepremično več ur.

Ona je mislila, kaj li bo z otroci njenega brata in njegove udove. Njen oče je sicer še živel, a bil je siromašen; on jim ne bo mogel dolgo pomagati. In njen brat? Še tako mlad, svež in močan, in umrl?! Ni ga posebno ljubila, bil je vedno strog, čemerin in nepristopen; kakih finejših simpatij ni bilo nikdar med njima, a vendar ji je bilo sedaj težko in prsa so se ji stiskala boli. Ah, umreti, to je bilo nekaj strašnega, groznega! Vsega konec, večno konec! Vedno so se ji misli zopet vračale k tej točki. Neznosna skrb ji je stresala srce: kaj zdaj?! Ona, tako sama v svetu, tako grozno sama! Od nikjer nikake pomoči, ničesar, nobenega upanja! In njena bol se je spreminjala v sebične skrbi. Ta »jaz« je izpodrinil brata, ona je čutila le še nesrečo, ki je zadela njo, grozno propast, ki je pretila njej. Za sebe se je bala, za - s e žalovala.

Čutila je ta grozni egoizem v sebi, a ni se ga mogla rešiti. Kaj zdaj, brez denarja, brez sredstev? ji je šumelo v ušesih. Naj vse pustim, študije in vse cilje, in se vrnem domov? Tam doli doma imam vsaj zagotovljeno eksistenco, ne preti mi stradanje, ta strašna, neznosna beda, — vse drugo je postranska stvar. In vendar tako sredi pota zastati, vse ono, kar je mislila, da ji bo napolnjevalo vse življenje, vse to vreči od sebe?! Ne, tega ni mogla. Kaj pa je človek, kako dolg je njegov pot?! Samo to ima, in potem je konec, konec!

Misli so se ji čudno vrtile v glavi. Spomnila se je neke ruske židinke, s katero je prej nekoč občevala. Pogovarjali ste se o veri, o življenju po smrti. Ona,

židinja, je zanimala vse, vse je zanimala z nekim strašnim prepričanjem, z grozno gotovostjo. Študirala je bila prirodne vede, pozneje medicino; vsa njena rodovina se je pečala s študijami. Odrasla je bila s tem prepričanjem. »In nikdar ne dvomite o resničnosti svojih naziranj?« jo je vprašala Ana. »Nikdar!« je dobila v odgovor. Ano je zazeblo v dno duše, in in začela je oporekati. Ali kaj tedaj, kako to? Potem je najbolj, da se človek čim prej ubije, da je čim prej vsega konec, če mu življenje ne ugaja?! In nato je začela židinja razlagati svojo teorijo. Kako ima vsako bitje dolžnosti napram svoji vrsti, t. j. človek proti svojim soljudem. Ravno zato, ker je življenje tako kratko, se bo vsak trudil, da napravi iz sebe človeka, da v tem kratkem času kolikor mogoče stori, — ne za sebe, ker on je itak le enodnevna muha, — ali za vrsto, za človeštvo, ki bo živelo še tisočletja. Delati za človeštvo na sto raznih načinov, pomagati mu materijalno, dvigniti ga duševno! Ako pomagaš pojedincu, pomagal si morda celim rodovom, ako si jednega pridobil za prosveto, ako si mu vcepil plemenitost, moralo; ako si mu pomagal, da je vso svojo dušo obnovil, pokrepčal, zboljšal, dvignil si ž njim vred njegove potomce, dobro seme bo klilo morda stoletja dalje. Tako človek živi, tako je večni, ko je njegovo telo zdavnaj že sprhnelo. Misli, ki rode zopet misli, dela, ki porajajo nova dela, početek razvitka, ki se širi, večja in raste, to so ideali, to je seme izobraženca, ki ga seje krog sebe. — To je bila teorija židinke.

Ana je dvomila o vsem, odkar je začela premišljati, odkar se je zavedala svojega razuma. Vse bi bila hotela imeti z matematično gotovostjo dokazano. Niti vera je ni zadovoljavala, niti znanost; povsod so se kopicili dvomi, za vsako mislijo so vstajala nova vprašanja. In ta vprašanja so jo mu-

čila in jo zasledovala vedno in povsod. Slepo verovati ni mogla; ako je razmišljala, ni verovala. Zatekala se je k vedi, pa tudi tu so ji režale povsod praznine nasproti.

In sedaj v teh urah, ko je sedela pri mizi, na kateri je ležal list z obvestilom bratove smrti, se je znova zatopila v ta razmišljanja. Njene sebične skrbi so se nekako razgubile, in bol radi bratove izgube je izginila. Pozabila je na vse in se z neko strastno gorečnostjo vrgla v vrtince svojega razmišljanja. Ali tu ni bilo izhoda, tu ni bilo konca. Nepregledno so se razvrščavale misli, in dvomi so se gromadili na obeh straneh.

— Ti, Šaša, kaj misliš ti o veri, o življenju po smrti? — je vprašala, in skoro vstrašila se je svojega glasu, ki je votlo zabobnel po sobi, v kateri je že tako dolgo vladala tišina.

Šaša se je stresla. — Jaz ne vem, je dejala mehanično in počasi.

Zdaj je Ana zapazila, kako je Šaša vsa premenjena v lice. Oči so bile udrte in motne, lice zabuhlo in koža žolta. Ustnice so bile blede, kakor da ni niti kaplje krvi pod kožo.

Prestrašila se je.

— Kaj ti je? —

— Nič! — je rekla Šaša topo. Neka, grozna resignacija je odmevala v tem »nič!«

Ana se je spomnila, da od zajutрка niste ničesar zavžili. Prižgala je špirit pod samovarom in poiskala nekaj starega kruha in košček sira v miznici.

— Hudo ji je, — je mislila in jo silila, da poskusi nekaj zaužiti. Čudno izpremenjen obraz Šašin ji je delal skrbi. Tako nekaj strašnega, obupanega je ležalo na njem. Čeravno je bila sama vsa potrta in žalostna, skušala je ipak Šašo razvedriti.

— Saj je že vse dobro, — je govorila. Ubogi brat, hudo mi je zanj. Jaz ga bom pogrešala bridko, ali zaradi tega ne obupam. Bove pa obe iskali okrog, morda se dvema posreči, kar se ni eni. —

Šaša se ni genila, tudi se ni dotaknila čaja.

— Ali Šaša, kaj si ti prevzela mojo ulogo? — se je silila šaliti Ana. Ne drži se mi vendar tako! Nazadnje mi še oboliš in v teh težkih časih še bolezen v hiši, — no, ti veš, da si tega ne privošči. —

— Ne, pusti me! Mislila sem, da odbežim svoji usodi, da krenem po drugih potih do drugih ciljev ali vidim, da ne gre. Osoda me je dotekla, in jaz se ji ne bom branila. —

Da umiri Ano, je izpila čaj in kazala veselejše lice, ali iz oči ji ni zginil oni topi obup.

Tudi ona je mislila te ure, in slutnja, ki jo je že nekaj časa zasledovala, je ji postala jasna resnica. Za njo je bila ta resnica strašna. Morala je računati dolg račun ali rezultat je bil vedno isti. Propast, propast!

V.

Adolfo Farinelli je stanoval v prvem nadstropju v enih izmed onih malih hiš z vrta blizu univerze.

Imel je malo predsobje in veliko krasno sobo z balkonom. Zadnji čas se je docela izogibal svoje navadne družbe. Sedel je cele dneve doma ali pa veslal po curiškem jezeru. Postal je nekako resen in zamišljen. Njegova ljubezen do Lize se je mogoče še povečala, gotovo pa je postala globokejša. Pojav te deklice je imel čudno velik upliv na njega. Gledal jo je včasih skozi zavese na oknih svojega balkona, kako se je sprehajala po nasadih krog vseučilišnega poslopja. Njena vitka postava se je počasi premikala dalje, na lepem obrazu se je bil oni hladni, mrzli izraz ponosa še povečal. Kakor boginja se mu je videla, ki se sprehaja v svojih tihih parkih. Včasih so se zastavile gruče mimoidočih študentk pri njej, on je vedno videl le njo. Povsod, vedno se je razločevala od drugih, vedno je bila ona sama njegov čisti, ponosni, nedotaknjeni ideal z daljnega severa.

Moj Bog, kako je ljubil to deklico! Nikdar ni slutil, da je njegova duša zmožna tako krasnih, čistih čustev. Menil je, da je pokvarjen prav do dna svojega bitja, da le njena trdovratnost deluje tako globoko nanj. Ali zdaj so mu dan na dan vstajala nova čustva v duši, tako topla, mila, priprosta in tako srečna, sladka. Ni se več približeval Lizi od onega nastopa; da celo ogibal se je je. Oddaleč jo je gledal, z daljave jo ljubil s sladko, srečno, tajno nado v srcu, da ga morda ona verdarle enkrat opazi, da se spomni nanj, da vidi, kako je ves nov, svež, preroben. Z gorečnostjo se je udal čitanju ruskih piscev. Tako so mu bili blizu Dostojewski in Turgenjev, Potapenko in Čehov in vsa vrsta ruskih pisateljev. Tolstoj mu je bil kakor velik svet patriarh starega zakona, kakor velik mogočen prerok nove dobe. Ni mu bil blizu, ni ga ogreval, kakor drugi; njegova italijanska čud ni mogla pojmiti velike, stroge resnobe njegovih del, ni mogla razumeti velikanske energije, s katero je ta sveži, mladostni starec klical nauke svojega duha v široki svet; on je mogel le čutiti njegovo veličino, spoštoval ga je, spoštoval in občudoval z nekim posebnim, bojazni podobnim čustvom. A one druge je ljubil, one druge ruske pisce s širokim srcem, ki je imelo za vsakega padlega usmiljenje, ki je povsod kazalo: eto, zato je pal, kako bi se bil vzdržal! In one krasne ruske žene z lepim slovanskim darom požrtvovalnosti, z njihovimi bogatimi dušami, polnimi ljubezni, milosrčja, resnobe! V vsaki je iskal Lizo, ali povsod se mu je izmikavala. — Ne, ona ni taka, — si je mislil, kadar se je spomnil njenega strogega, resnega obličja. Ali takoj je čutil: Da, da taka je, to mora biti pod masko nepristopnosti in mrzloti! — In postalo mu je zopet lepo in toplo.

Danes je sedel pri pisalni mizi in pisal pismo materi. Neko posebno razmerje je vladalo med njim

in njegovo materjo. To je bil edini človek na svetu, kateremu je razodeval vse, vse svoje grehe, vso ničnost, vse padce svoje mladosti: bila je dobri spovednik njegove duše, mila prijateljica, najboljša mati, ki je vse razumela, vse oprasčala. — Sin, povej mi vse. — mu je pisala. — Ne prizanašaj mi, jaz vem, da si ti že dober, blag, kadar prideš zopet k meni, da si se že dvignil, kadar pripoveduješ materi svoje zmote. Jaz to čutim, jaz to vem, zato piši mi vse, kar te muči, pridi k meni, da te operem blata, nič ne taji, vse, vse naj bo med nama jasno. — In on ji je priobčeval zvesto vse svoje dejanje in nehanje, četudi je vedel, da ji prizadeva s tem mnogokrat najkruše muke. Kadar mu je ona odgovarjala, mu ni pisala kakor mati, ki sme zapovedovati, ni ga karala, ni tožila, pisala mu je kakor dobri, starejši, pametnejši tovariš, ki pozna življenje, ki pozna svet, ki pa tudi pojmi in razume lahko, nepremišljeno čud mladosti, ki svari, kara, svetuje z ljubeznijo, z dobrohotnostjo in toplim, odpustljivim srcem.

Farinelli je ljubil svojo mater čez vse na svetu, zanj je bila ona ob enem svetnica in dobri popustljivi prijatelj, kateremu je vse lahko povedati: svojo srečo, svoje težnje in svojo sramoto.

Sedaj je pisal zopet njej. O Lizi ji je pisal, kako ga ljubezen do nje povzdiga, vzgaja, blaži. Ves srečen je bil, zadovoljen s seboj. Najljubšemu bitju pisati o drugem bitju, ki je srcu enako ljubo, enako blizu, kako je to krasno! Postal je nežen in dober in vesel kakor dete. Pod balkonom je stal starček in vrtil svojo staro hripavo lajno, pred njim na zemlji je ležala čepica, v katero so mimoidoči metali svoje darove. Farinelli je segel v žep, izšel na balkon in spretno vrgel dva franka staremu godcu uprav v čepico. Hitro se je skrivil nazaj in smeje se opazoval starca, kako je bil najprej začuden, potem vesel in kako radovedno se je oziral, kedo pač mu je poklonil tako velik dar. Farinelli je bil otroško vesel, prav kakor desetletni deček; šel je zopet k mizi in priobčil materi to malo epizodo z nežnimi, priprostimi besedami. »Več, mamica, ko sem bil še majhen, si me ti časih tako učila. Pomniš še, kako sva jedenkrat nekemu staremu vojaku utihotapila pet lir v njegovo kapo? Kak obraz je napravil, še pomniš? Meni je zadrhtelo srce sreče, ko sem ga videl. Kako je bilo včasih lepo, mama, kaj ne?« In raznežil se je, postal čisto mehkec in nabral vse spomine iz svojih otročjih let. On sam se je čudil, odkod mu je to vse tako hitro došlo. Ta naivnost in vsa ta priprosta, detinska čustva. Legel je na divan, prižgal cigareto in razmišljal. Tako neizrecno lepo mu je bilo v duši. Še nikdar ni čutil kaj jednakega. In nič mu ni bilo smešno, kakor prej včasih, kadar je bil sentimental. Prej mu je v enakih prilikah ostalo vedno še toliko cinizma, da se je rogal samemu sebi in zasmehoval svoja čustva; danes ni čutil prav nič podobnega v sebi. Tako lepo,

široko, srečno zadovoljstvo ga je navdajalo. Niti mislil ni mnogo, samo čutil je, kako se mu čustva vrste v duši.

V tem se je hipno zdrzil. Nekdo je bil potrkal na vrata. Bila je služkinja družine kjer je stanoval.

— Neka gospodična je zunaj, — poročala je kratko.

— Kaka je in kaj hoče? —

— Ne vem, obraz ima zakrit s pajčolanom; pravi da želi govoriti z vami, — je odgovarjala služkinja. —

— Prosim! — je rekel Farinelli kratko. Oblilo ga je mrzlo, neprijetno čustvo.

Koj na to je vstopila dama v temni priprosti obleki. Farinelli je ni koj spoznal, a ona je že devala pajčolan z lica. Bila je Šaša.

— Kaj hočeš? — vprašal je Farinelli trdo, skoro surovo.

No, ko je zagledal blede, upali obraz Šašin, je osupnil in ji molče porinil stol, da sede. Ona ni sela, obstala je sredi sobe in molče zrla v Farinellija. Ta pogled je bil tako čuden, iskajoč, oster, tako poln zagonetk, da se on ni upal še enkrat staviti kakega vprašanja. Obstrmel je. V čudu je zrl na njo in bilo ga je skoro strah. To je bila čisto druga ženska, ki je stala tu pred njim; nobena kretnja, nobena guba njene obleke ni bila Šašina, one prejšnje Šaše, katero je poznal. Črte v licu kakor da so okamenele. Nekaj minut ga je gledala tako in njemu kakor da je srce zastalo; nepremično je stal z nekoliko uklonjeno glavo, obrnjen proti njej. Izraz groze v njegovem obrazu se je večal; dasiravno ni nič mislil vedoma, vendar je nekako instinktivno rasla neka misel v njem. Nazadnje se je osvestil in kakor blisk ga je zadelo v dušo: Zblaznela je!

Ona ni dala ni glasa od sebe. Vzdihnila je in se molče obrnila k vratom. Odpirala jih je že, ko se je Farinelli toliko zbral, da jo je zopet vprašal:

— A zakaj si došla? —

Njegovo vprašanje je bilo komaj slišno. V grlu ga je nekaj dušilo, in na vse njegovo bitje je legal mrzel, grozničav strah.

Tiho se je obrnila, stopila prav pred njega in mu z istim ostrim, globokim in zagonetnim pogledom zrla v oči.

— Me morda ljubiš? — vprašala je tiho. Njena blede ustna so se jedva gibala. Izraz v licu je ostal isti. Ni jedna mišica ni zatrepetala.

Gledal jo je z grozo. Ni dvoma, da je z uma! Ta pogled, njeno obnašanje, to vprašanje in ta glas! Neopisljiva tesnoba mu je napolnila srce. Niti jedne misli ni mogel misliti, samo: Blazna, blazna.

Nasmehnila se je trudno in žalostno. Videla mu je na obrazu, kaj misli.

— Ne, nisem zblaznela! — je dejala mirno, brezglasno. Obrnila se in odšla. Na vratih ga je še enkrat pogledala.

— Oprosti! — je šepetala in izginila.

Farinelli je stal sredi sobe, kakor okamenel, kakor, da je izgubil zavest in zmožnost razmišljanja. Čez dolgo je sel na divan. Glava mu je bila teška, v prsih ga je nekaj stiskalo.

Glej, preteklost! je mislil. Kako je stopila pred me! Kako se motijo oni, ki trdijo, da ni preteklosti. O vse v življenju je večno, tudi preteklost. Tako smešno je misliti, da vse izgine brez sledu. Ne, ne, vse se začrta v življenje z neizbrisljivimi črkami. In jaz sem skušal pozabiti! Kako je to brezmiselno! Vse ono prejšnje sem hotel uničiti v svojem spominu. Da me nikdar več ne muči, da nikdar več ne gledam v ono temo. Materi sem pisal, da sanjarim o sreči, da sem drug človek, da me nič več ne veže z onim, kar je bilo. Spomin me veže! Vedno ostanemo robovi preteklosti. Ona vstane in pride in se maščuje.

In k meni je došla brzo. — Blazna je, gotovo je blazna! Tiste njene oči in vse njeno obnašanje! In kdo je kriv?! Mar jaz, mar drugi, mar vsi skupaj?! Jaz ne vem. Kakor da mrzli, gnusni kuščarji lazijo po meni, to so mi sedaj misli na preteklost! Kakor da je samo blazna Šasa tu, o tu je drugih gnusob! Človek ima dober spomin, tudi če noče. Vedno ostanem suženj onega, kar je bilo!

Grozna resignacija mu je objela dušo. Kakor da ima okove, kateri se nikdar ne razrušijo. Šel je venkaj na jezero. Ves dan je veslal po vodi, vedno sam, vedno tam, od koder se najmanj vidijo sledovi človeka. Tam, kjer je obrežje pusto, divje, kjer so samo pečine in gore in nič hiš, nič ljudskega. Gledal je ledenike in si želel tja, tja, kjer je vse tako trajno, kjer treba stoletij, vekov za dogodek, za premembo.

Pozno na večer se je vrnil domov, truden, pobit, zmučen ali mirneji. Prečital je še enkrat list, katerega je predpoldnem pisal materi. Tista veselost ga je bolela, njegovo nedolžno, čisto čustvo sreče ga je zdaj le žalostilo.

Kako?!.., Nemogoče, nemogoče! On je zvezan s preteklostjo, ona leži na njem, moč ima nad njim. Kadar hoče, lahko pride in ga muči. Že sami spomini, kako so grdi, boleči! In on, ali more jamčiti za se, da se je tako docela, popolnoma spremenil, da je tako prav ves, z najskrivnejšim nagonom svojega sebe postal drugi, da je za veke postal drugi? Ne, tega on ne more, ne more biti porok sam za se. Potreboval bi bitje, ki veruje vanj, zdaj — vanj, v dobrega, plemenitega. Mati mu veruje, vedno je verovala vanj, da, nikdar ni verjela v njegovo izprijetost, nikdar ni dvomila o dobrem, plemenitem, kar je spalo v njem. Ali mati ni dovolj. Njen sin je. Njena ljubav je preosebna, presebična, da bi se ne mogla varati. Ona preveč živi in čuti v njem, — v sinu. Drugo bitje potrebuje, ki mu ni nič dolžno, kateremu on ni nič dolžan, ki se mu vsega da in ne vpraša, zakaj, ne vpraša, če je vreden, bitje, ki je prepričano,

da je vreden, ne morda radi življenja, ki ga je vodil prej, nego ki je prepričano, da je vreden, radi življenja, ki ga bo živel poleg njega, z njim in radi njega.

Tako bitje bi ga rešilo, pri takem bitju bi pozabil preteklost lahko in za veke. Vedel je, da more edino le Liza biti njemu tako bitje. Samo Liza. Ali on ni imel pravice da jo še proganja, da jo še prosi. Poznala ga je, vedela, da jo ljubi, ako se mu odteza, je to njeno pravo, on nima prava, da bi se ji vsiljeval, da bi kakorkoli vplival na njena čustva. Ako pride sama, s proste volje, samo zato, ker jo srce žene, ker ga ljubi, potem bo dober, vsa preteklost njegova bo morala izginiti brez sledu za vedno, in on bo imel pravo do sreče. Boriti pa se za to srečo ne sme. Vse, kar bi se zgodilo tudi pod neposrednim uplivom od njegove strani, bi ne bilo pravo, bi ne bilo ono, kar ga more rešiti in osrečiti. Večno bi moral dvomiti, je li to samo njegovo delo, njegove prošnje, njegovo moledovanje ali prosta, čista, lastna volja Lize.

Čakati! si je govoril. Samo čakati. Ako me ljubi, pride, ako me ne ljubi, ni nobene pomoči za me. Ne vem, če pride, tudi ne, kedaj zna priti in kako, ona, moja sreča in moja rešitev, ali jaz čakam. Čakam in upam. Tudi upanje me lahko teši nekaj časa. —

Ko se je zvečer legel spat, bil je miren in pokojen. Rađi Šase je sklenil, da drugi dan vse poizve in poskrbi. Smatral je zdaj za svojo dolžnost, da se zavzame v vsakem slučaju za njo. Sicer pa njegova vera, da je zblaznela, ni bila več tako trdna, kakor pred nekaj urami.

* * *

Liza je šla od Farinellija naravnost domov. Ana je bila v mestu, in njej je bilo prav, da je sama. Pisala je kratko pismo Lizi Aleksandrovni, Ani pa je pisala obširno:

»Draga Ana!

Zahvaljujem se Ti iz vse duše za ljubezen, ki si jo gojila napram meni. Edino srečni trenotek mojega življenja je bil čas, ki sem ga preživela s Teboj. Nikdar še ni bil nikdo tako dober z menoj kakor Ti. Ti si videla v meni le človeka, ne — padlo dekle. Tvoje življenje je tako drugačno od mojega, Ti sama si ravno živo moje nasprotje, dobra, blaga, nepokvarjena, ali vendar mi nisi dala čutiti moje nesreče, tega velikanskega razločka med seboj in menoj. Niti z jednim pogledom mi nisi nikdar očitala mojega življenja, moje preteklosti, niti z jedno mislijo nisi posumnjala nikdar, je li sem tudi zmožna popolnega preobrata, popolne obnovitve in poboljšanja. Poleg Tebe bi bila postala druga, — da postala sem že druga. Ti si me dvignila. Iz vsega srca sem Ti zato hvaležna zdaj, v poslednji uri mojega življenja. Zakaj vedi, ni moglo biti! Osoda mi je prekrižala račune, meni preostaja le še, da njen rezultat potrdim s činom. Jaz grem sama v smrt, brez bojazni, ne iz straha,

ampak s polno zavestjo, zato, ker mora tako biti. Ake bi verovala v pekel in vedela, da me čaka tamkaj v tmni večna kazen, jaz bi se ne obotavljala.

Moje življenje, veš, bilo je nesrečno in zakuženo že iz početka. Zdaj prvič sem skušala, da se sama očistim, da vstvarim iz sebe človeka. Ne vem, je-li sem bila prej človek. Jaz mislim, da človek, ki ne misli, ki se ne zaveda sebe, ni človek. Jaz se nisem zavedala sebe, kljub vsemu, česar sem se učila in kar sem čitala. Še le Ti si zbudila človeštvo v meni. No, bilo je prepozno. Zapadla sem.

Čutila sem te dni, da sem postala mati. To me tira v smrt. Pomisli sama, imam li jaz pravo, dati novemu bitju življenje. Kdo mi jamči, da ne postane slabji od mene? In ako bi bilo dobro, imam jaz pravico, da sem mu mati? Nimam je. Moja kri je pokvarjena. Moja mati mi je dala svojo grešno dedščino; ali naj jo tudi jaz oddam dalje? Zaničevati bi morala sama sebe tisočkrat bolj nego zdaj, ako bi to storila.

Bila sem danes pri Farinellju. Imela sem še nekaj skritega upanja. Vzajemno z drugim bi morda prevzela to strašno odgovornost nase, morda bi dva čuvarja obvarovala dete, da bi strupene kali v njem ne mogle vzkliti. Ali on me ne ljubi. Videla sem to tako jasno, da ne morem dvomiti, da bi mu bil tudi moj otrok le v strah, da bi radi mene čutil proti njemu le mržnjo. Kako bi se ne bal svojega otroka, katerega mati je bila nečistnica?! — Ne, ne jaz nimam pravice, nisem vredna postati mati. Sreča družih je meni grozno prokletstvo. Kako bi mogla biti tako podla in vreči nov zarodek sprijenosti in gnilobe v svet! To je zločin, da umiram, da uničujem s seboj še drugo bitje, ali jaz mislim, da je ta zločin manji od onega.

Ne čutim straha in groze. Povsem mirna sem in neko zadovoljstvo občutim, katerega nisem čutila še nikdar. Glej, jaz mislim, da s tem činom operem nekaj tiste prejšnje gnusobe raz sebe. Ne obsojaj me, če me morda ne razumeš. Za me je to edina mogoča rešitev.

Ta list, ki ga prilagam, daj Lizi Aleksandrovni. Pišem ji, naj ti bo dobra in naj tudi Farinellija ne obsoja tako strogo. On je bolji nego misli ona. Svoje sreče naj si nikar ne kvari sama. Vse, kar je bilo med nama, sem pozabila.

In zdaj, draga Ana, daj, da se poslovim s Teboj. Želim Ti srečo, kakoršno zaslužiš. Ti imaš največjo srečo v sebi, v svoji brezskrajni dobroti, ohrani si jo! Jaz umiram s Tvojim imenom na ustih. Blagoslovi Te Tvoj Bog!

»Šaša Timotejevna.«

Šaša je zložila pismo in ga pustila na mizi, potem je odprla okno in gledala nekaj trenutkov v daljino, kjer so se blisketale bele gore. Ko je odstopila od okna, igral je na njenih ustnicah lehen nasmeh. Lep je svet, in vendar kaj? — za njo nič. Vzela je iz svojega kovčega mal revolver. Dobila ga je nekoč v dar, le njega edinega si je pridržala od vsega onega vrednostnega drobiža, ki ga je imela. Pogledala je, če je nabit, prepričala se, da je v dobrem stanu in ga položila na stol. Potem se je umila in preoblekla. Tudi lase si je vplela na novo. Posmehavala se je sama sebi, vendar si je morala priznati, da bi ji bilo neprijetno, ako jo najdejo razmršeno in neuredno. Skušala je, da predoči smrt očem drugih kolikor mogoče estetski.

Popolnoma oblečena je legla na posteljo in potegnila težko odejo čez sebe, da se strel ne čuje. Ležala je še nekaj časa tako brez misli in gledala priprosto naslikani plafon. Skozi okno se je čul šum ljudij in mesta. Svež, prijeten, pomladni zrak je prihajal v sobo. Bilo je svetlo in prijetno.

Šaša je pogledala še enkrat k mizi na prostor, kjer je navadno sedela Ana. Njene oči so bile tople, polne ljubezni. Svetile so se kakor od solz. V desnici je držala revolver, nastavila ga naravnost na srce in sprožila.

Stresla se je, izpod trepalnic sta zdrseli dve solzi, neprijeten vonj smodnika se je vmešal v lehni, božajoči zrak in vse je bilo mirno.

(Dalje prih.)

Kedar te vidim

Ni ga, ni ga oblaka na tebi,
ni je megllice na tebi, nebô:
oblaki so splavali tja za gôro,
megllice so zginile nad vodô.

Kedar te vidim, oj ljubica moja,
slep sem za ves svet, za vse ljudi:
svet naokoli nebo mi je jasno —
solnce na njem pa si, ljubica, ti.

B. Baebler.

Ženski pokret na Grškem.

(Po „Ženskem Svetu“, Novi Sad.)

O ženskem gibanju na Grškem se je začelo prvi-krat govoriti še-le pred trinajstimi leti. Takrat še-le so začeli razpravljati o potrebi, da se ženam zboljša društveni položaj. Naravno je, da je žena sprožila to misel, in sicer gospa Kalirvoe Paren, ki je takrat ustanovila v to svrhu tudi poseben list: »Ženske Novine«. Ali kakor je to lahko razumeti, njen poziv grškim ženam, da bi si naj izvojevale pravice in zboljšale položaj, ni našel nikakega odziva, zlasti ne v masi meščanskih žen, katerih se ta stvar v prvi vrsti tiče. Le nekoliko gospa iz boljših stanov, katerim ni nedostajalo ničesar in ki so bile semtertje celo v bolj-ših društvenih položajih, nego njih možje, se je odzvalo gospej Parenovi.

Pravzaprav se je žensko gibanje na Grškem po-javilo šele pred desetimi leti, ko se je neumorni gospej Parenovi posrečilo doseči, da je vlada dovolila žensko izobraževanje na vseučilišču, in ko je ista gospa v Atenah priredila umetniško razstavo, na kateri so bila zastopana samo ženska dela. Šele takrat so uvidele meščanke, da je v ženskem pokretu tudi nekaj do-brega.

Gospa Paren je neprestano premišljala, kako bi pripravljala ženske za samostalno in koristno delo, in ko je uvidela, da se žene in dekleta za sedaj še težko posvetijo krojaški in klobučarski obrti itd., je od-prla šolo, v kateri se učijo čitanja, lepopisja, račun-stva in knjigovodstva. Tiste, ki zvršijo to šolo, imajo, prednost kakor prodajalke in blagajničarke v vseh prodajalnicah.

Kakor stoji stvar sedaj, ima Paren največ spošto-valcev in privržencev v takozvanih boljših krogih, in zlasti med žensko vseučiliščno in v obče šolsko mladino. Ne smemo namreč pozabiti, da je ona s pomočjo na-vedene izložbe dosegla tudi to, da se smejo ženske učiti i na politehnikih. Na Grškem je že nekoliko žen, ki so doktorji filozofije, kakor so tudi na najboljši bolnišnici v Atenah »Evangelismo« lekarničarji same dame, ki so si pridobile svoje teoretično znanje na vseučilišču. Tudi je na Grškem več mladenk, ki so v Atenah dovršile medicinsko fakulto. Med njimi sta najslavnejši sestri Angelika in Aleksandra Panago-tatos, obe rodom z otoka Krfa. Vse svoje skušnje. najprej v ženski šoli, potem v francoski akademiji in

nazadnje na vseučilišču, sta imenovani gospici na-pravili z odliko. Aleksandra, ki sedaj nadaljuje svoje nauke na Dunaju, je postala doktorica medicine v Atenah, ko je bila stara 20 let; za dve leti starejša sestra Angelika pa je občinska zdravnica in načel-nica oddelka v bolnišnici aleksandrijski. Poslednja se je tako odlikovala s svojimi spisi o malariji, da jo je medicinsko društvo v Atenah izbralo za svojega uda.

Med zastopnicami modernih žen na Grškem mo-ramo omeniti gospico Mariko Pipiza, znano pesnikinjo in nje tovarišico, gospico Klementino Sarkon, ki se je posvetila resnim znanstvenim študijam. Glavno delo poslednje je zgodovina književnosti, namenjena gr-škimi ženam.

V to vrsto spada tudi gospa Sotorija Aliberti, velika rodoljubka, ki je svoje dni vzbudila in oživ-otvorila misel, da se pišejo in izdajajo poljudni življe-njepisi najslavnejših grških žen iz minolosti, v izgled in posnemanje sedanjemu ženskemu zarodu.

Za žensko vzgojo imata velikih zaslug tudi gospe Hehajas in Aleksandrijas, ravnateljici ženske šole »Arsakjona« v Atenah. Ti dami, v društvu z gospo Aliberti, izdajata in urejujeta nov časopis za ženski svet: »Ilijas«. Istotako je znana kakor delavka na javnem polju gospa Ana Sirojin, ki je, do pred krat-kim časom, urejevala list »Družina« v katerem je za-stopala stališče, da žena zares mora biti omikana, a v hiši in družini da mora skrbti in veselje deliti z možem.

Zlasti se je žensko gibanje na Grškem razširilo, ko se je leta 1896. osnovalo »društvo Grkinj«, kateremu predseduje grška kraljica.

Naj navedemo nazadnje še primer, ki kaže, s kakšnimi težavami se ina tudi na Grškem boriti ženski pokret. Nedavno so v Parnasu osnovali ženski klub, v katerega so imele pristop samo ženske višje izo brazbe. Ko so moški videli, da je njim pristop v klub strogo prepovedan, razjezili so se ter začeli iz-dajati poseben satiričen list, poln grdenja proti klubu in obrekovanja posameznih gospa, ki so udinje tega društva.

Pa vendar tudi meščanski in obrtni stan pri-haja bolj in bolj do prepričanja, da treba ženskam nuditi isto izobrazbo kakor moškim, in to je že velik korak naprej za žensko vprašanje samo.

Epigram.

Kod vse romal je Pavliha.
kaj obredel je sveta!
Zdaj je baš v Rusiji sveti —
zdaj je že precej doma.

Oton Zupančič.

Brez cilja.

Slavoljub Podslapinsky.

Bilo je okoli poludveh popoldne. Bil sem pri gospodu župniku, kjer sva igrala domino.

Tu je prišla dekla in rekla:

— Gospod, čaka vas neko dekle iz K.

— Pošalil sem se, rekoč:

— Kaj mi hoče dekle iz K.? Jaz ne poznam nobenega dekleta iz K.

Vendar me je gnala radovenost; ustal sem torej, pozdravil župnika in odšel. —

Pred uradom je čakala šestnajstletna deklica. Lepa ni bila, simpatična — vsaj po mojem ukusu — tudi ne. Oblečena je bila mestno, a slabo.

Vstopil sem v urad. Ona za menoj.

Velal sem jej sesti, vprašaje jo, kaj želi.

Odgovorila je italijanski, da želi službeno knjižico.

Vprašal sem jo po imenu, po kraju in letu rojstva ter po drugih formalitetah. Stavil sem jej vsa vprašanja slovenski. Ona je odgovarjala italjanski.

Videč, da dobro razume moja slovenska vprašanja, sem jej dejal: Pravim vam, da ne dobite onega, kar želite, ako ne bodete govorili slovenski! —

Ona se je izgovarjala, da ne more govoriti, a slednjič, ko je videla, da ni drugače, govorila je slovenski, in to prav dobro. Rekla je, da pojde sè službeno knjižico proti Bosni.

Vprašal sem jo:

— Ali bodete delali v kakšni tovarni, ali bode te služili?

Okoli usten zaigral ji je prezirljiv nasmeh...

— Jaz ne bom ne delala, ne služila!

— Torej, kaj pa?

Zmignila je z rameni in okoli usten jej je še vedno igral oni prezirljivi nasmeh.

— Kje ste bili do zdaj?

— Zadnjič sem bila v Pulju.

— Kaj ste delali tam?

— Bila sem tri mesece v bolnišnici.

— Torej ste bili bolni?

— Da!

— Kaj vam je bilo?

Zmignila je z rameni, in na ustih se je zopet pokazal oni prezirljivi nasmeh...

Tu mi je naenkrat nekaj zablislilo... Vprašal sem jo toraj:

— Morda

— Ona je čisto mirno in brez srama odgovorila:

— Da!

— In vi se tega ne sramujete?

— Zakaj?

Strmel sem, ne vede, naj li se bolj čudim pokvarjenosti, propalosti šestnajstletne deklice, ali naj se čudim predrznosti in ravnodušnosti, s katero pripoznava svojo moralno propalost.

— Tako mlada in ste že tako daleč padli! Da se ne sramujete!

— Zakaj? Nisem niti prva, a tudi ne zadnja!

Molčal sem... in na dušo mi je legla globoka ból... Da! da, sem si mislil, da, žalibog da nisi zadnja!...

Napravil sem jej ono, ker je že želela in odšla je...

Nekaj tednov potem je prišlo iz tržaške bolnišnice prašanje o pristojnosti šestnajstletne prostitutke A. R.

In čez par mesecev se je ponavljalo isto vprašanje...

In čez par mesecev zopet...

Nekaj tednov po slednjem vprašanju pa je nekdo potrkal na vrata moje pisarnice.

Oglasil sem se:

— Naprej!

Vstopil je redar v družbi prostitutke A. R.

— A, sem dejal, torej odgon?

— Da, je odgovoril redar.

Izdal sem mu odgonsko potrdilo in mož je odšel.

— Torej, kaj bo z vami?

Zopet se je pokazal oni prezirljivi nasmeh...

— Kaj hočemo z vami? Tako mlada in že tako pokvarjena! Koliko sitnosti, koliko stroškov nam napravljate!

Ona je odgovorila cinično:

— Imeli še-le bode te stroškov z mano!

— Zakaj si ne poiščete kakšne poštene službe.

— Jaz ne bom služila!

— Torej kaj hočete?

— Grem nazaj v Trst!...

— Da vas zopet priženejo po odgonu!

— Nič ne dé!

Odišla je...

Jaz pa sem se zamislil... Ha! Ali ni to pravo pravcato življenje brez cilja brez smotra. In v spomin so mi prišle one besede: Nisem niti prva niti zadnja!

Da! Žalibog da nisi zadnja, katera tava po svetu zgubljena, brez cilja, brez smotra...

Pomladni izlet.

Ves pisan je log,
poln šumenja je gaj,
vrtovi kot raj
in izza ograj
devojcic smehlaj
naskrivaj...

Poglej nebó!
Na njem božje oko
mežika: le daj!

Kar bog veli,
to popotnik stori:
in tukaj objem
in tamkaj poljub,
vse dober je kup.
Pa kje bo kvartir
mi danes zvečer,
še sam ne vem.
Pa že bog poskrbi,
da k dobrim ljudem
privede si vernega slugo,
tam se to dobi,
tam se ono dobi
in to še in ono in drugo...

Oton Zupančič.

Ž e n e.

(Po »Ženskem Svetu«, Novi Sad.)

Nekega lepega spomladnega predpoludne se je sprehajal po gozdu neki sila bogat vojvoda, ki je imel svoj dvorec v bližini tega gozda. Ko je tako stopal pod velikim temnim drevjem, vstale so mu naenkrat neke misli, kakor vsakemu, kedar se zaglobi v veliko samoto prirode. Premišljaj je o ljudeh, o lažeh sveta in o resničnosti prirode in, zatopljen v take misli, je srečal starca puščavnika, ki je imel dolgo snežno belo brado.

— Reci mi ti, modri mož — je vprašal vojvoda — kaj je najbolj nemogoče na svetu?

Puščavnik se je zamislil in rekel:

— Najbolj nemogoče je, popolnoma osrečiti in docela zadovoljiti z usodo — ženo.

— Zakaj?

— Zato, ker je žena sama največa nečimernost. in nestalnost na zemlji.

Puščavnik ni rekel niti besede več, a vojvoda se je vrnil domov, neprestano premišljeva je o njegovih besedah.

Vojvodov dvorec je bil najlepši in najnenavadnejši v vsej državi. Eno krilo dvorca se je odpiralo

proti temnim gozdovom, kjer ni nikdar človeški glas vznemirjal te divje, neme prirodne tišine. Drugo krilo je bilo odprto proti najlepši in najživahnejši ulici nekega mesta, kjer se je vedno trlo sprehajalcev. A znotraj v dvorcu je bilo vse povsod tako divno, tako bajno, kakor si je to mogel le izmisliti človeški um. Kedar je vojvoda hotel, da je celo miren, da ga nihče ne vznemirja, pa tudi ne sluge, tedaj so mu stregli čudni, tajinstveni stroji; a kedar tega ni hotel, tedaj so ga obdajali mnogi, sijajni sluge. Nikjer se ne bi moglo najti toliko zlata, svile in dragega kamenja, kakor v tem dvorcu, nikjer ni bilo tako divnega, vilinsko lepega cvetja, kakor v njegovem čudapolnem vrtu, kjer je s snežnobelih sten padala šepetajoča voda v mavričnih barvah, kjer so bili solčni žarki svetlejši, veličastnejši nego drugod.

Ko je vojvoda prišel domov ter bil zopet v svojem dvorcu, je pomislil: »Če bi tukaj, v tem bajnem, vilinskem stanovanju, živela žena, plavala bi v sijaju in uživanju, in ni mogoče, da bi ne bila srečna!« In gorel je želje, da opovrže puščavnikove besede. Pa kaj je storil? Oženil se je. Oženil se s kraljevo deklico,

vzel si je za ženo divno zlatolaso kraljičino, kakor se je spodobilo za ta vilinski dvorec.

Ko so ji prvikrat pokazali ves dvorec in vse njegove krasote, je zanosa začudeno odprla svoje krasne plave oči, rekla pa ni besedice; vse je ogledovala molče. A drugi, tretji dan že je bila proti vsemu ravnodušna, vse si je zdelo navadno — kajpak, saj bila vsemu temu že vajena doma pri stariših. Ravnodušna je bila, ko se je gledala v zrcalu v krasnih oblekah, ko je videla, da je ona najlepše bitje na svetu in da ima med vsemi ženami vsega, kar je najlepše — no, tako je bila navajena že od nekdaj. Pokorna in ponižna je bila v vsem, vedno je delala tako, kakor so ji rekli — tudi temu je bila vajena. Če so jo poslali v vrt, da sama uživa v njem, šla je; molče je vse ogledovala, potem pa se je kam vsedla ter se ni ganila, dokler niso prišli po njo. Tudi proti možu je bila tako krotka in ubogljiva. A kadar jo je mož vprašal nežno in ljubeče: Ali si srečna? — vzdignila je svoje mramorno lice proti njemu, odprla svoje lepe plave oči ter začudeno vprašala:

— Srečen biti... kaj je to?...

Te besede so vojvodo neprijetno zadele in zelo hudo mu je bilo pri srcu. A čez leto dni zakonskega življenja je jokal za vojvodinjo, ki mu je tako lepa in mlada umrla.

Takrat si je vojvoda pravil, da te žene ni mogel osrečiti le z a t o n e, ker je bila že od otročje dobe navajena na udobnost in razkošje. A on je hotel opovrči puščanikove besede! Šel je in našel si lepo devico, ki je imela oči in lase črne kakor noč in ki je vse svoje življenje prebila v siromaštvu in obupovanju. Njo je povzdignil k sebi. In zares, ko so jo prvikrat oblekli v samo zlato in svilo, ko so jo povedli po vsem dvorcu, je ona kakor nedolžno dete ploskala z rokama in vsklikala, čudeč se vsemu. Tako je teklo življenje dalje, žena se je vedno čudila in uživala v divnem razkošju. V e č k r a t je hvaležno objenjala in poljubovala vojvodo, tako pač, kakor bi ljubila tudi koga drugega, če bi ji pripravil tak dvorec. Vedno se je oblačila, izbirala nakitje, trgala cvetje; vedno je uživala. A ko je že bila videla vse, kar je bilo najlepšega, ko je vse poznala in imenovala svojim, prosila je vojvodo vroče:

— Nekaj družega mi dajte, cesar še dozdej nisem videla, nekaj bolj nenavadnega, nego je to, nekaj novega, lepšega, ki bo nadkrililo vse doseданje...

Čez nekaj časa se je žalostno jokala, pritoževala in predbacivala vojvodi:

— Nesrečna sem, dolgočasim se, ker mi ne znate najti in dati novega uživanja, zvezd z neba, ali kaj takega...

To ženo je vojvoda zapodil. Bil je nesrečen, ker je že veroval puščanikovim besedam, da ne more osrečiti žene.

Nekega dne se je sprehajal po gozdu ter se utrujen vlegel na mehko travo pod nekim drevesom in tako zaspal. Ko se je prebudil, videl je poleg sebe krasno mlado dekle, ki je klečalo pri njem in ga gledalo. On je vstal začuden.

— Kako si prišla semkaj? — jo je vprašal.

Deklica je sklonila svojo lepo plavolaso glavo.

— Vem, da me ubiješ — je rekla počasi — ali ne branim se. Tolikokrati sem te gledala na ulici, pa sem te hotela enkrat videti tudi tako od blizu in čuti tvoj glas; zato sem v slepi smelosti prišla semkaj; ubij me, prosim te!

Vojvoda se ji ni mogel načuditi. Lepo mlado bitje je bilo, krotko in sveže... Ni je ubil; nekaj druga si je izmislil.. Vzel jo je za ženo!

Ko so jo prvikrat oblačile v krasno obleko, tekla je k možu.

— Ali ti ugajam? — je vprašala.

On jo je objel.

— Krasna si — je šepetal.

Žena je od te dobe ljubila lepo obleko. A ko so ji kazali krasote palače, rekla je:

— Pustite, tako ne razumem. To mi pokaže vojvoda.

In ko ji je on vse kazal, veselila se je vsega. Kadar je bila v vrtu, zbežala je vedno k njemu.

— Ako tebe ni tam, ne morem prenašati tolike krasote. S teboj moram deliti vse.

Nekega dne je prišel vojvoda žalostnega lica pred ženo.

— Podaniki me hočejo pregnati — je dejal — vse moram pustiti tukaj in iti v siromaštvo. Na grd kraj me preženejo; ali hočeš tudi ti iti z menoj?.. Žena se je privila k njemu.

In on je skusil z njo nesrečo. Šla sta v grdo, malo, na pol razrušeno kočico, daleč od palače. Nista imela nikogar, zeblo ju je in glad sta trpela. Ali žena je vkljub temu vesela jedla suhi kruhec in, kedar jo je zeblo, se je pritisnila k možu.

On jo je vprašal:

— Ali ti ni žal lepe palače?

Začudila se je in rekla:

— Pa saj si ti tukaj pri meni!

Mož jo je vprašal:

— Ali si srečna?

Ona ga je objela in poljubila.

— Neizrečeno...

— Pa zakaj? — jo je vprašal mož.

Ona se je nasmehnila.

— Zakaj, zakaj? Kako moreš le vprašati? Ker... te ljubim...

Vojvoda jo je drugi dan odvedel nazaj v grad ter kakor brez sape odhitel k puščavniku.

— Ali vidiš — je rekel — tvoja modrost laže, kajti res je, da je mogoče ženo osrečiti. Treba je le njeno ljubezen razumeti in jo samo malo — ljubiti...

Zatvori, dekle, kamrico ...

Zatvori, dekle, kamrico,
 obrni ključ!
 Čuj, Amor je poreden fant:
 ko vgasneš luč,
 na prstih me privedel bi
 pred sobico,
 na postelji razgrnil mi
 golòbico ...
 Poljubiti ne upal bi
 se te v obraz —
 o misli že predrzni me
 preleta mraz; —
 le kite bi razpletene
 poljuboval,
 dihlijajem bi skrivnostnim le
 prisluškoval ...
 Saj v sanjah mi ne govoriš?
 Gorje, gorje,
 če slišal bi te klicati —
 njega ime!

Zatvori, dekle, kamrico,
 zapri zapah;
 odklenjenih me tvojih vrat
 je — strah.

Bonifacij.

❀ ❀ ❀ Listek. ❀ ❀ ❀

Književnost in umetnost.

Zofka Kveder: »Misterij žene«. Puna jedna strana ženske duše prikazana je u ovoj knjizi, koju bi mogli nazvati i »Tragika žene«. Onom, koji je imalo ženu proučavao, donijet će ova knjiga i pobudit mu u duši srodne misli i slike, koje mlada slovenska spisateljica pjesničkim zanosom i filozofskim promatranjem pred nas iznosi. Zofka Kveder s ovom knjigom prelazi preko »stoljetnih Predsuda, ogavnih Strasti, nadutih, praznih Fraza«. (Jelovšek: Simfonije II.) i traži da nam probudi smilovanje za najbjednije, za najropskije stvorenje na svijetu. — Prikaziva nam ženu kad najviše pati. Najprije kao dijete — pa kao djevojku — kao suprugu — i napokon kao staricu, koju čeka uboška kuća da na mekoj postelji završi svoj mukotrpan život. Najviše trpe one iz nižih slojeva, one što se moraju da bore za koru hljeba — koje ne mogu, a moraju da žive. Te su Zofkine takorekuć simpatije — te je najviše proučavala, jer su joj najbliže. Ali govoreć o pravoj ljubavi, kao o jednoj najvećoj potrebi ženskih duša — uprla je

pjesnikinja i na one koje su se »oblačile v svilo in vesila na se zlato in dragotinje«.

Kad bi pročitali ovu knjigu, a ne pomišljali na avktroricu — izgledala bi nam puna očajnog pesimizma, puna beznadja i pečali — izgledala bi nam kao krik ženstva, koje će uvijek trpjeti, kao da nam govori o »bakanalu krvi ženskih duša«, koji nikad prestati neće. Ali pomišljajući na Zofku Kveder, tu mladu apostolicu slobode ženinih osjećaja i djelovanja, pomišljajući na Zofku Kveder, djevojku koja se bori proti presuda društva, koja vjeruje u svoju, čistoću, u čistoću svoga Vlada, u budućnost, kad neće biti sramota ljubiti kog se hoće, a ne kog se mora, kad ne će zvoniti zvona na sramotu jedne žene — onda obuhvaća naše srce neka slatka nada, neki mir. I velimo sami sebi: — ipak može da bude tako. Za to sam pročitao knjigu Zofkinu brzo, brzo: — tugom me je napunila — ali časovitom — jer kad sam dospio na zadnju stranicu pročitao sam one prekrasne riječi — koje završuju: SVE TEBI VLADO! Tu sam se dosjetio motta, što ga na početku knjige pročitah: »Das Weib hat kein eignes Schicksal«. Dakle ipak mora žena

da svoju sudbinu ima s čovjekom — ali taj, taj mora da bude kao Vlado. Čist, ljubezan, otvoren — koji će pojmiti veliku zadaću one, koja svoj život žrtvuje, da ga uzmogne dati drugom biću. Za ovo se dakle bori ova knjiga.

Ali predjimo preko toga — radje kažimo kako se bori — kojim oružjem. Krvlju i suzama i uzdasima.

O žene patnice, o majke rabotnice, o ostavljene i zapuštene: ovo je Vaša knjiga! Vi ste ovdje prikazane s aureolom mučeništva — ali zasluženom aureolom!

Ko je svatio u opće ženski moderni pokret — taj će privinuti ovu bolnu knjigu srcu. Tom pokretu ova knjiga može služiti kao temelj. Ne kažem ni ne mislim na emancipaciju, kako se ju kod nas shvaća. Nego dajmo ženi sva njezina prava: odgoja, slobode, rada. Zapriječimo prostituciju — mi, muškarci, egoiste, oci, državnici. — Pustimo i ženama da s nama misle i osjećaju. Mi nijesmo njihovi gospodari — nego drugovi. One su nam vijekove i vijekove služile: »Na svetih žrtvenikih so gorele krvave ženske duše. Miljarde. Iz vseh vekov, iz vseh svetov so vrele naše duše k velikemu darovanju. Med zvezdami je tekla kri v širociah rekah v svetovno brezmerje. In kri je kričala jada, srda, boli in prokletstva«. I kako su nam služile — to nam bolnim crtama opisiva Zofka Kveder u ovoj knjizi.

Ēto Vam bolna starica — koja je radila kroz cio život — služila muža i radjala djecu — pa pregleda kroz svoj život, teški i jadni, dugi, kroz koji je tražila sreću i nije je našla. Ēeka ju — zadnji čas ju Ēeka, kad nema više naĒe da dodje, kad život išĒezava u maglu. I razmišlja: »Hodila sem na goro, na katero hodi živina. Rodila sem in robovala... jaz, Ēloveška živina! In menila sem, da hodim na sveto goro Ēloveških duš!...«

Ali što je ropstvo njemu, mužu, gospodaru? Još i gore su one služile. I pogibale su na suncu, i prodavale sebe — svoje tijelo, užitak svoj za njih — za gošpodare! Duboko je pojmila Zofka bijedu žene — kao službenice i ropkinje. Svaka ova mala pjesma u prozi skoro to istiĒe. I sili nas da s njom osjećamo. Pa što im donosi onaj život, ogorĒen i ojadjen? Pitajte onu staricu, koja: »Tiho je sedela v kotu tramwajškega voza. Stara, in skljuĒena in bolna. Njene trĒe posušene roke, polne brazd in žuljev so drhtele na njenih slabih kolenih«. Uzdisala je ona — išla je u bolnicu. Radila je već dugo i dugo u tvornici — toĒna kao automat — a neprestano i neumorno kao tramwajski konj. Imat Ēe u bolnici bijel krevet i jesti. Na jednom zaĒu se krik iz vana, kola se naglo zaustaviše. Starica pogleda vani: Pao je na tla od umora tramwajski konj. Drhtale so mu mišĒe — glavu je naslonio na zemlju — a oĒi su mu bile mutne i ugasle. I ljudi su ga tukli: »V otrpnelih možganih stare ženice se je rodila slaba nejasna misel. PoĒasi se je vlekla dalje — do bolnice ni bilo daleĒ. Njena brezzoba usta so topo mrmrala:

— kakor ta konj... kakor ta konj...«

Bolne li tragike u ovoj prekrasnoj baladi Zofke Kvederove! Vidim onu jadnu radnicu, koja cio dan u tvornici radi i muĒi se — uvijek jedno te isto — bez naĒe na bolje — koju progoni hira kakovog nadziratelja... kao biĒ koĒiĒa što udara ono bijedno tramwajsko kljuse, koje gore dolje, dolje gore tegli i šuti i crkava na putu — pa i onda ne fale udarci i psovke. A dotle ona druga s djetetom u ruci pod-

naša takodjer ljute udarce pijana i pohotna muža — zatim prima ga u naruĒje: »Glavo obrnila je v stran, da ne Ēuti njegovega smrdljivega pijanega diha«...

Ali tako mora da bude jer »v raju je vstvaril Bog Adamu Evo, ki naj bo pokorna možu«...

Ona treĒa, mlada, tekar joj osamnaest godina, udana za bogatog debeljuška — pa se utopila. Zašto? Svak se pita zašto? Ali

»Nekatere mlade, lepe žene malko priletnih debelušnih, bogatih gospodov so razumele...

Ali molĒale so.

MolĒale so, kakor mrtve, gluhe stene njihovih spalnic, ob katere se je zaganjal neskonĒen, tih, brezglasen stud, molĒale so, kakor zrak v kateroga so dihale svoj neizmerni, potuhnjeni gnjus«...

A još jedna — u prodavaonici papira. Ēekala je sirota — nešto, nekoga. Sreću? Napokon je došao jedan — koji nije ništa govorio, dolazio je ĒešĒe da kupi papira za risanje. Na jednom je izostao. »A ona je obledela in zvila se je, kakor rožast, svilen papir, kadar mu solnce opali barvo«.

Sve su ovo bolne i istinite sliĒice, iskrenom pjesniĒkom dušom prikazane; iz njih Ēitamo veliku bijedu žene-radnice, kojoj ni brak ni djeca ne oblaĒšavaju nevolje. Gle' te — ona prodavaĒica papira: možda bi sretna bila — za to je on izostao. Tako je moralo da bude. DoĒi Ēe drugi već. . . — — —

Ali ne trpi žena samo od ovakove bijede — nad njom još visi još gore prokletstvo — a to je Predsuda. To je sablast, koja pije njezinu krv — Vampir! Presuda — užasna i sramotna, koju Kvederova najvreljim žigom sramote udara u besramno Ēelo. Pri-povijeda ona:

U njezinoj je župi rodila nezakonita majka dijete. Mladi kapelan dao je zvoniti, ne bi li zvonjenjem ublažili srdite moĒi nebeske. Sirota je oboljela od jada i žalosti. A zvona su dalje kriĒala:

— »Sramota! Sramota hinavcem, svetohlincem, Farizejem! Sramota in Prokletstvo!

In zvonovi so zvonili nad naše društvo, v vaše hiše, v vaše cerkve, v prevzetna ušesa mož, v ohole obraze žen.

— Sramota! Vsak dan ste mandrali svoje Ēloveštvo v blato, na ustih pa ste imeli ljubezen, vsak dan ste krali Ēast bližniku a na Ēelu ste nosili poštenje! PoroĒevali ste se pred altarjem v prešestovanje, kajti vaša srca so bila polna kupĒije, sebiĒnosti, grdih skrbno našemljenih ciljev, zarĒevali ste v hinavski sramežljivosti, v temi pa ste se valjali v blatu in pohoti! Sramota Vam! V ime ljubezni ste biĒali in kamenali! Prokleti! Niste razumeli svetega poklica Ēloveške duše: Ljubezni!« Apostolski zvuĒe one snažne i krjepke rijeĒi. Ovako je mogao govoriti samo Onaj — koji nam je i dan danas simbol ljubavi i ĒistoĒe. I zato cijenim mnogo odvažno srce mlade Slovenke — koje znade da zakuca za one biednice prezrene i ogažene, u blato baĒene — i da ovako proklinje najveĒu ogavnost današnjeg društva: licumjerstvo. Koliko bih ovdje mogao da pišem! Sjećam se da je još jedan veliki duh sliĒno šibao to zlo: Heine, u svom »Nordsee« u pjesmi »Mir«. I u cijeloj knjizi Kvederice ovo su najljepši retci — najjaĒi, najvrjedniji. Malo je ko kod nas tako govorio, tako iskreno i odvažno. Još više nas to zadivljuje kad pomišljamo da je to proisteklo iz pera jedne djevojke. Zna i ona šta je licemerstvo. U zadnje doba dapaĒe usudio se je neko i na nju nabacit se blatom — na nju Ēistu

i pravednu. Nama pak, koji s njom ćutimo, smili se ovo posestrimsko zauzimanje za svoj spol. I sve je tako nepristrano pisano. — Samo jedan put čini mi se da je auktorično ženstvo nadvladalo. U crtici na strani 46. — u različiti onih dviju »ljubezni«.

Ne mogu mimoići ono lakovjerno djevojče, koje niko nije razumio, koje je uvijek bilo bezobzirno i veselo, mlado i živahno. »Oči so se ji kresale in srce ji je gorelo življenja. In srečna je hotela biti! Iskala je nestrpljivo, nemirno in trmoglavo ono jasno, nebeško srečo, o kateri ji je sanjarila duša. Nekoga, ki bi jo ljubil, kakor zemlja ljubi solnce, ki bi trepetal ljubezni, kakor goreči, migljajoči zrak o vročih poletnih dneh.« Pa i našla je. On ju je odnesao u kraj, gdje će biti srečna, samo srečna.

»Ljudje so počeli sikati svoj strup in svoje blato. Ona pa misli in on in jaz:

— »Ha! ha! Ali morete pljuvati v solnce?« — Što će tu učiniti bijes licemjernika — ko će moći pljunuti na sunce? Ona je našla svog kog je ljubila, koji ju je usrećio — pa ko Vas zove i ko vas pita, nedostojni? Zofka ovu nježnu i žarku crtu posvećuje nepoznatoj nam prijateljici. Ali ja vidim ono hirasto i luckasto čurče, s onim plamnim očima, krvavim usnama, koje osuđeno i otjegnuto od svakoga stišće vatreni, gorući cjelov na usnice svog dugo traženog, teško nadjenog dragoga — a sretna. Ko će pomutiti taj sjaj i žar?

Još jedno. Zofka Kveder nije zaboravila ni žene — majke. Ona biednica koja svoj život stavlja na kocku da uzmogne dati djetetu svome svjetlo i opstanak. I prikaziva nam ženu, kcja radja, i koja zna da je neumljiva sudbina čeka — smrt u porodu. To su njene sestre doživile — pa će i ona. »Umrem, umrem, — je jokala, ko se je on smešil zadovoljstva.«

Sanjala je da je smrt rodila, mislila je da u sebi nosi demona, koji će joj prožderati mladost i moć i življenje. I došao je čas — i vikala je i kričala i za pomoć vapila — ali

— »Ha, ha! Otrok se je smejal: Kaj ti? — Jaz! Jaz!... Jaz nova, sveža moć! Ne ti — jaz!...«

Med njenim zadnjim, smrtnim hropenjem je vriskal hudobni, zmagovalni jok novorojenca.

I ona je morala podleći. Namrla je svoj mladi život drugomu — za nju je sve prestalo. I tu se opet nameće pitanje: Zašto? Ona koja se je trudila i mučila, bila progonjena i bijena, osramočena i popljuvana — pa i to! Eto za ove žene, za ove bijednice vapi ova divna knjiga — pomoć! Gorke boli i stradanja i onako ih čekaju — dajmo jim dakle mira — dajmo im ljubavi. Ne braka, ne zabave, ne bogastva — nego ljubavi. »Zakon bez ljubezni je prostitucija.«

Tek kad smo zadnju stranicu ove knjige pročitali razvedri nam se duša. Ne samo, kako više spomenuh, što nas obuhvaća neki mir i neka vjera da će tužnoj supatnici čovjekovoj ipak jednom bolje biti — nego jer ta zadnja stranica je velika, raskošna poezija, žarko ljubeće ženske duše. Ono malo crta otkriva nam ne samo plemenitost i osjećaj Zofke Kvederove — nego krozanj upoznajemo jedno drugo lice, simpatično i krjepko, lice Vlada Jelovškega — kamentovanoga hrvatskog pjesnika. Oh, njih dvoje — snažni i čisti i neslomivi! Uvjeren sam, da čovjek kao Vlada mogao je na duši pjesnikinje izazvati silan preokret — pa vrijedno je da pokažem ovo malo redaka Zofkinih, koji sadržavaju u sebi najvišu poeziju, koji označuju baš taj preokret:

»Moja duša je bila kakor harfa. Kakor harfa s razglašenimi strunami. Tisoč tonov je spalo v strunah, a nikdar niso vzplavali v svet.«

»Mene so bolele melodije, ki so spale v strunah moje duše. Kakor zaprti ujetniki so hrepenele po svobodi. Bolele so me, a jaz jih nisem znala dvigniti. Kakor barve, ki jih ne vidiš, kakor pesem, katere ne slišiš, kakor nekaj, kar je in ni, — taka je bila moja duša. Kakor harfa z razglašenimi strunami. Tisoč lepote spi v strunah, a samo hripavi disakordi se trgajo v zrak, če se jih dotakneš.«

»In tedaj si prišel Ti, — Ti umetnik. Kakor solnce si bil, in vse je vzklilo. Doteknil si se strun in zapele so nebeške himne, in moje srce je vztrepetalo sreče. Ti, Ti sveti umetnik moje duše!«

»Moja duša je, kakor doneča harfa. Vsak ton zemlje in duše in človeka odmeva v mojih strunah. In to je Tvoje, Ti umetnik, Ti buditelj! Kakor doneča harfa...«

»Vsa čustva Tebi, vse Tebi, umetnik!

VSE TEBI, VLADO!«

U Spljetu, junija, 1900.

Xeres de la Maraja.

Literarni paberki. J. M. Svoboda: »Dve Studentki«, »Zora« 1900. Kršćanski akademik Svoboda si bode morda kaj domišljal, ker se »Slovenka« bavi z njegovo črtico. To veselje pa mu moramo takoj s početka skaliti, kajti njegov spis je naiven dovolj, da bi se nam ne zdelo potrebno zgubljeni o njem niti besedice, ako bi ne bil na drugi strani tako zlobno tendenciozen. Nam se ge tukaj le za načelo in ime gosp. Svobode nam je čisto postranska stvar.

Imenovana črtica ima viden namen, da vzbuja v občinstvu mržnjo in zaničevanje do študujućih mladenk. Tu sta nam načrtana dva značaja studentk, dva ekstrema, in sicer po tistem starem receptu ad usum delphini: eden strašno pokvarjen, drugi pa neverjetno vzvišen, pravi angel v človeški podobi. Hermina Stöcker je »ena izmed naprednih«, ki se ozira, polna samozavesti, s »couleurstockom« v ročici po ubogem Svobodi; zmagoslavna škodoželjnost ji je, zunaj sveučilišča, razlita po obličju. Ona stopa smelo v slušalnicu ter vzbuja z raznimi zunanji sredstvi pozornost, poseda s profesorji dvomljivega značaja po krčmah, se hvali na vsa usta, kaj vse se je učila in koliko časa že ni bila pri sv. maši, o kolokvijju pa niti ne ve — kako nastaja dež! Da takega eksemplara studentke, »ki na tak potenciran način kaže svojo emancipaciju«, ki prireja — groza! — o postnem času »študentinnenkränzchen«, nje moški kolegi ne čislajo posebno, zlasti pa ne patentirani »kršćanski«, to si lahko mislimo, zlasti pa, ako zvemo, da so sveučilišćnici že »a priori« sklenili: »žensk noćemo!« Neko društvo se je sicer dalo po bogve kakih »motivih« premotiti, da je sprejelo dve slušateljici med svoje člane, a ker dotičnici nista odložili svojih »klepetavih jezikov«, se je vsak zavednih odbornikov zarotil, da sta prva in zadnja ženska člana v društvu. »Tudi v slušalnicah samih briga se le redko kdo zanje. Nekateri se bojićo — pikanja in zbadanja svojih tovarišev, drugi se — ženirajo, tretji pa že iz principa ne marajo.« —

Niso li to junaki, ki se bojićo zbadanja, ki se ženirajo obćevati s svojimi tovarišćicami? Tak žalosten portret nam je gosp. Svoboda podal o svobodomićelnih akademikićih, kajti »kršćanski« pripadajo menda med tiste, ki jih že — iz principa ne marajo. Nam

se zdi, da je ženstvo godno za vseučiliščne nauke, a negodni so za skupno obiskovanje predavanj taki filistri kakor nam jih slika g. Svoboda. Sicer pa, ljudje, božji, nikar ne verjamite, kar vam pripoveduje »krščanski« Svoboda; kajti to jednostavno ne odgovarja resnici, da bi resni vseučiliščniki sprejemali svoje kolegince s hihitanjem ter da bi jih tako prezirali, kakor nam poroča g. Svoboda. Tukaj je pač zopet enkrat »pobožna« želja porodila misel, ali prav za prav nesmisel. Da je med mladimi veseljaki na vseučilišču tudi takih, ki se ozirajo na vse, pa tudi na svoje kolegince, s humorističnega stališča, to vemo; a v večini le-ti niso, pa naj se jim pridruži tudi vse »krščansko« krdelo z gospodom Svobodo na čelu. Sicer pa smo prepričani, da je g. Svoboda izrekel v »dveh študentkah« le svoje subjektivne nazore ter da ni bil ovlaščen, govoriti v imenu katoliškega dijaštva, ki se zbira okrog »Zore«. Prežalostno bi namreč bilo in slabo bi se strinjalo z načeli krščanske ljubezni in svobode, ako bi vsi slovenski katoliški dijaki enako sodili o naporih ženstva, da doseže višjo izobrazbo in ugodnejše socialne razmere, kakor sodi gosp. Svoboda.

V drugi črtici nam je podal isti pisatelj sliko preparandkinje, telesno malo pohabljene, a duševno pravega ideala, tako vzvišenega, da v njegovo realnost ne moremo verjeti. Temu vzoru, ki je tudi telesno gospodu pisatelju prav blizu, polaga isti sledeče besede v usta: »Še se spominjam onega prizora, ko ste prišli (gosp. Svoboda namreč) pri Merzerjevih z nekim Ernestovim tovarišem v največje navskrižje radi tega, ker ste vi zagovarjali svoja verska načela, on pa svoja brezverska. Kako lepo ste takrat nastopili! Ognjevito, pogumno, jasno ste mu odgovarjali, da je moral s svojim zagovarjanjem kmalu umolkniti. Tisti prizor mi ne izgine nikdar iz spomina, (Škoda, da nismo bili zraven! Op. ur.) tudi radi tega ne, ker sem jaz takrat prav pod njegovim utisom sklenila svoja verska čustva ne samo skrivati v srcu, kakor sem jih do tedaj, ampak ž njimi nastopati, kjer bi le prilika nanesla, tudi v javnosti, kakor delate vi. (Hvala Bogu, pisala bo črtice à la »Dve študentki«! Op. ur.) Sibko deklet sem, in vsega mi manjka, a uvidela sem, da v tej točki (!) lahko nastopam in lahko delujem tudi kakor vi moški... Pridobila sem si že nekatere svoje tovarišice na učiteljsku, katere prav tako gorijo v tej točki (sic!) postati enake moškim, kakor jaz. In da bi vedeli, g. Svoboda, kako zadovoljna in srečna sem pri tem stremljenju. Dan na dan vidim, kako bogato mi je poplačano z mirom, katerega bi v svojem položaju drugače gotovo ne imela«.

Tedenca je jasna; mir a gospici ne zavidamo ter jej želimo mnogo odjemalcev in najboljšega uspeha, kedar pojde krošnjarij s svojimi verskimi načeli. Večina njenih tovarišic pa se gotovo ne bode zadovoljila s tem, da bi smela biti samo v »tej točki« enaka moškim, in to tembolj, ker oni, komur je vera sveta stvar, se ž njo ne šopiri kakor s kakim zunanjim nakitom ter mu ne pride na um, da bi ž njo »nastopal« ali jo prodajal na drobno.

S tem pa nočemo reči, da naj bi kdo iz bojznih pred pikanjem in zbadanjem ali, ker se »ženira« — zatajil svoje versko prepričanje...

Naj končamo z besedami pisateljevimi:

»Veselje, pomešano z različnimi čustvi, nam je tisti večer napolnjevalo srce«, ko smo čitali »Dve študentki«.

Janka Kersnika zbrani spisi. Uredil Vladimir Levec. Zvezek I. Sešitek I. Cyclamen. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1900. Kar bi bila imela izvršiti že pred časom »Slovenska Matica«, to je izvršil dični naš založnik g. Lavoslav Schwentner v Ljubljani. Preskrbel je Slovencem izdajo Janko Kersnikovih zbranih spisov in to v tako krasni zunanji obliki, kakor je izšlo še le malokatero drugo slovensko književno delo. In zato tudi smo tembolj-veseli izdaje Kersnikovih zbranih del, katere si je gotovo že marsikdo želel. Saj je Kersnik nedvomno eden izmed najboljših pripovedovalcev iz minole dobe ter zavzema v slovenski literaturi toli odlično mesto, da je dolžnost vsakega Slovenca, da se seznanj s skupnimi njegovimi deli. — Kar pred vsem odlikuje Kersnika, je njegov zdravi in čisti realizem, in to tembolj, ker je v oni dobi, ko je izšlo to delo, pri nas še bil v cvetu romanticizem. Podal nam je zveste slike naših tedanjih družabnih razmer v mestu, grajščini in na kmetih, meščana, kmeta in grajščaka opisal nam je tako resnično, rekli bi: domače, da vidimo vstajati ono dobo, ko se še marsikdo ni upal izdajati se za Slovenca, kakor da bi bil to pregrešek zoper kak paragraf službenih pravil, ter so mnogi svojeglavneži trdili, da so sicer ščinkovci a ne ptiči t. j. da so Kranjci a ne Slovenci... Nekako posebno čuvstvo nas navdaja, ko čitamo o čitalničnih veseljah ali »besedah«, ki so bile nekako ognjišče in središče vsega tedanjega mladega narodnega gibanja.

Kersnikova dela tvorijo del slovenskega narodnega pokreta, v njih se jasno zrcali družabno in politično življenje one dobe. Zato so njegovi spisi za nas neprecenljive vrednosti, nekaka zgodovinska knjiga. — Roman »Cyclamen«, s katerim pričinja založnik izdavanje, je gotovo izmed najboljših Kersnikovih del ter nas seznanja z vsemi vrtilinami njegovega peresa. V njem se zrcali velika odkritosrčnost in resnicoljubnost pisateljeva. Ničesa nam ne prikriva in ničesa ne olepšava — vse suh a zelo zmeren realizem. Gotovo je, da je bil ta roman za ono dobo, v kateri je bil pisan, izvrstno literarno delo. A od tedaj se je na svetu in pri nas posebej že marsikaj spremenilo, in kar je v tem slučaju važno, spremenili so se nazori in okus z ozirom na književnost. Tako bo pač vsakdo z zanimanjem do konca prečital »Cyclamen«, a marsikdo bo knjigo nekako neutrušen in nezadovoljen odložil. Kar namreč — vsaj veliki večini — v sedanjosti iščemo v književnem delu — človeške notranjosti, duševne globine z vsemi njenimi skrivnostmi in tragično silo, naslikano z markantnimi ali tudi diskretnimi potezami — tega ne najdemo v »Cyclamenu«. Ali kakor rečeno, Kersnikova dela so za nas neprecenljive vrednosti, in kdor jih ni čital, nima pravice reči, da pozna slovensko literaturo. Menda ne treba posebej poudarjati, da je dolžnost vsake Slovenke ali Slovenca, da si nabavi te spise, ako mu to finance le količkaj dopuščajo. To pa tembolj, ker je g. založnik Schwentner stvar uredil tako, da bo možno tudi manj imovitim slojem nabaviti si iste.

Izhajali bodo namreč v snopičih po 12—14 tiskanih pol, katerih dva in dva bodeta tvorila en zvezek, in sicer izideta vsako leto dva snopiča po 1 gld. 25 nč. ali 2 K 50 st. Vseh zvezkov utegne biti štiri ali pet — s »Cyclamenom« vred, ki je že izšel in ga je vedno dobiti pri gori imenovanem založniku in knjigogetržcu. Omenimo naj še, da je papir jako fin in

močan in tisk razločen. Ovojni list pa krasi res divna risba v Parizu živečega rojaka-slikarja g. Ivana Vavpotiča. »Cyclamen« stane po pošti 2 K 70 st.

• **Naša slika.** Czech C.: Madona. Današnji številki smo priložili krasno Madono znanega češkega slikarja. Videti je, da je umetniku služil za model mili slovanski tip. Slika vzbuja v nas čustva, kakor jih mora vzbujati dobra nabožna slika.

Za prijatelje znanstvenih knjig. Založniška tvrdka in knjigarna B. Herder na Dunaju I., Wollzeile 33. je zelo praktično uredila prodajo svojih knjig ter oddaja večja in manjša dela iz vseh strok katoliške književnosti, kakor n. pr. znani cerkveni leksikon, državni leksikon zgodovinska dela Pastorja, Weissa, Janssena itd. takoj po naročbi proti plačilu na obroke — najmanj 4 K na mesec za vsako delo — seveda le solventnim odjemalcem. S tem je omogočeno sakomur, da si v kratkem času in ob zelo ugodnih pogojih glede plačila nabavi lepo, izbrano knjižnico. Plačuje se lahko potom pošiljati priloženih poštne prostih položnih listkov. Cena knjigam ni zvišana.

„**Misterij žene**“.*) Spisala Zofka Kveder. Praga, v lastni založbi. Cena po pošti 1,10 K.

Nova knjiga leži pred menoj. Knjiga ženske o ženski. Listam v knjigi, prebiram nje kratke črtice, in čimbolj se vglabljam v posamezne nje dele, tembolj mi je jasno, da je ta knjiga izraz najtoplejšega čustvovanja, najfinejšega psihološkega nijanciranja.

Neusmiljeno razkrinka pisateljica pred našimi očmi bedo ženskega življenja v najrazličnejših varijantah. In da-si ne morem utajiti, da je često nejasna, celó pretirana, n. pr. takoj v prvi skici, se mi vsiljuje nehoté pod nje uplivom vprašanje: zakaj? — Zakaj je bitje, ki ima nalogo, širiti le srečo in blaženstvo, zakaj je to bitje — žensko bitje — predestinirano le za trpljenje, za boleost in muke? Kje je pač rešitev temu zagonetnemu protislovju, kje je izhod iz tega labirinta bede?

Odgovora ni.

Surova moč triumfira, sklicuje se na pravico, kojoj nosi na koncu svojega meča.

Pravica krepkejšega.

A vendar knjiga ne sklene v tem mučnem diskordu.

Kakor žarek zahajajočega solnca po hudi nevihti vkrade se svetli žarek v srce — »in zapele so nebeške himne in moje srcé je vstrepetaló sreče«.

Žarek ljubezni pade v žensko srcé, osvetljujejo njeno temno življenje, omamljujejo vse njene čute, vse njene misli, da pozabi celo na bolečine svojega materinstva na vso bedo svoje usode.

Danica.

Razno.

Ruske žene. Položaj Rusinje, ne le aristokinje nego tudi meščanke, je zelo neodvisen ter se da primerjati edino le s položajem Američanke. Kolikrat se pripeti, da Rusinja zapušča domovino, rodbino, celo soproga ter si poskrbi za samostalno delovanje, ne da bi se temu kdo čudil. Rusinja višjih krogov je inteligentna in izobrazena; ona živi v svetu in za svet. Rusinja iz naroda pa živi izvečine v samoti, ločena od sveta, mnogokrat navezana na surovega soproga. Rodbinsko življenje na Ruskem je imelo od

*) Da zvedo cenj. čitateljice tudi, kako sodi o tej ženski knjigi slovenska žena, priobčujemo še to kratko oceno.

nekdaj patriarhalichen značaj ter je bil oče edini gospodar nad otroki in ženo. Značilno je dejstvo, da v slučaju smrti soproge ne postane mati varuhinja otrok, nego je izvečine to stari oče mladoletnikov.

Rusinja višjih krogov je zelo elegantna, mnogokrat izredno lepa ter združuje v sebi često vrline severnih žena z vrlinami vztoka. Ruska žena na jugu, Malorusinja, je živahna in glasna, kakor to sploh nahajamo pri južnih narodih; navadno visoka in vitka, nje rujave oči so irazite, črne lase si navadno zapenja z diademom. Oblači se rada v belo vezeno bluzo v obliki srajce in v dolgo plavo ali karirano krilo. Velikorusinja je manjša, nje oblike so bolj okrogle, sploh je vsa prikazen prijetna in mirna; njene oči so jasne, lasje plavi.

Žene so igrale v zgodovini Rusije vedno veliko ulogo. Njih upliv na narodni razvoj je bil velikansk. Kraljica Olga, prva krščanska kraljica na Ruskem, si je mnogo prizadevala, da bi oplemenila svoj narod; sijajna prikazen v zgodovini Rusije pa je Katarina II., ki je bila rojena vladarica ter je v tej lastnosti pospeševala znanosti, boljšala zakonodajstvo ter si prizadevala, da bi odpravila zlorabe in krivice na vseh poljih. Tudi kot pisateljica si je pridobila častno ime. Med najslavnejše ruske žene spada princezinja Katarina Komanovna Daškov, ki je zapustila memoire o vladanju Katarine II; iste so prevedene na mnogo jezikov. To je bila nenavadno nadarjena in učena žena.

Žensko gibanje je med ruskimi ženami že zelo napredovalo. Ta pokret je šel pred vsem za tem, da si žene pribore pristop do višje izobrazbe, širše pravice in v obče večjo samostalnost. Rusinje so na tem polju dosegle lepih vspehov. Povsodi po večjih mestih nahajamo dandanes akademične in pedagoške tečaje za žene; zlasti važni pa so zdravniški tečaji, v katerih je dovršilo že na stotine mladih Rusinj medicinske študije. Tudi glede obrtnega delovanja so dosegle Rusinje lepe vspehe in dandanes so pripuščene tudi v razne državne službe, zlasti pri pošti in brzojavu in sploh na takih mestih, ki ne zahtevajo mnogo predhodnih študij in temeljite strokovne izobrazbe. Zlasti nahajamo med njimi mnogo blagajničark.

Gori navedeni tečaji (matematično-prirodoslovni in filološko-historični), obstoje na Ruskih vseučiliščih že od leta 1867. Leta 1886. pa so v Petrogradu iz političnih vzrokov, zlasti iz bojazni pred nihilizmom, zaprli ženske tečaje, iz katerih je tekom 20 let bilo izšlo okoli 500 zdravnic, ki so zlasti med mohamedanskim prebivalstvom storile mnogo dobrega. Še le leta 1897. so v Petrogradu otvorili novi medicinski zavod za ženske, s katerim so združeni oddelki za kemijo, fiziko, fiziologijo, anatomijo in patologijo. S tem zavodom je združen tudi penzionat, kjer dobivajo slušateljice stanovanje in hrano. Tudi farmacevtska znanost je na Ruskem pristopna ženskam; leta 1891. je postala gospa Sitkijevič prvi ženski magister pharmaciae na Ruskem.

Kar se tiče političnih pravic ruskih žen, moramo omeniti, da imajo pravico glasovanja v občinskih stvareh, da pa iste ne morejo izvrševati same, nego po svojih soprogih, sinovih ali tastih. Na Finskem pa smejo biti voljene ženske tudi v upravo zavodov in zakladov za ubožce.

Bledica (chlorosis) je bolezen v letih razvijanja, zlasti ženskega spola, ki je bila znana že v starem veku,

kakor to dokazujejo spisi Hipokratovi. A še le v zadnjih dveh stoletjih so določili pojme te bolezni ter jo natančneje proučili. Mogoče pa je, da se je število slučajev te bolezni v zadnjih stoletjih znatno pomnožilo. Posebno razširjena je ta bolezen v severnem in srednjem pasu, torej v severni in srednji Evropi ter v Zedinjenih državah v severni Ameriki. Na Italijanskem, Španskem in v osrednji Ameriki je ta bolezen mnogo redkejša. Preiskavanja o vzrokih in o bistvu te bolezni še niso zaključena; toliko pa je gotovo, da se o bledici zmanjša količina železa v krvi. Železo, ki se nahaja v naši krvi, je kemično zvezano z hemoglobinom, ki daje krvnim telescem barvo; natančne preiskave zadnjih časov so pokazale, da se o bledici sicer ne zmanjša število krvnih telescev, nego da zgubi vsako telesce barvila ter je vsled tega pod drobnogledom videti bledejša. Le v najskrajnejših slučajih bledice se je zmanjšalo tudi število rudečih krvnih telescev, katerih je o normalnem stanju pri ženskah 4.500.000 v kubičnem milimetru.

O anemiji (pomankanju krvi), ki je v mnogem podobna bledici, pada število krvnih telescev na polovico ali še na manj. V mnogih slučajih nahajamo, kakor je prvi dokazal Virchow, pri anemiji tudi nenavadno majhno srce, slabo razvite velike arterije (žile odvodnice) in slabo razvita spolovila. Nekaj časa so mislili, da nastaja bledica vsled tega zastajanja v razvitku, a pokazalo se je, da ima mnogo ljudi, bolnih za bledico, čisto redno razvito srce itd.

Bolj znani so slučajni vzroki, ki provzročujejo bledico n. pr. slaba hranitev, slab zrak, vlažna in temna stanovanja, delo v tovarnah, zlasti v prostorih, okuženih po prahu in soparih od strojev, a v boljših krogih duševno in telesno prenapenjanje pozno v noč, pretirano učenje o pramalem gibanju v svežem zraku, sedenje, neprimerna obleka, ki ne dovoljuje globokega dihanja (steznik), pa tudi duševni uplivi, kakor lju bezenske boli, slabo berilo, kriva smer mišljenja — torej na eni strani slabe življenske razmere, na drugi strani pa pretirana kultura. Tudi podedljiva je bledica; v nekaterih rodbinah podedujejo hčere pripravnost za to bolezen od matere.

Znamenja bledice spozna lahko tudi oko nestrokovnjaka. Ista so: vsa koža, zlasti tudi slizne mrene, ustnice in kožice vezilke so blede; pri plavolaskah je koža zelenkasto-rumena ter se ne svetli, brinetke imajo temno-sivo kožo; uha so rumenkasta kakor vosek. V nekaterih slučajih pa je tudi narobe: lica in ustnice so nenavadno rudeče, a barva se hitro spreminja. Tu govorimo o cveteči bledici. Bledični ljudje so potrti, utrujeni, leni, vedno bi radi počivali in spali, pa tudi razburijo se hitro in v njih mišicah ni skoro nobene moči. Na debelosti navadno ne izgubijo; kjer pa postanejo nenavadno suhi, tam se je bati, da tiči za bledico še kaka druga resnejša bolezen v pljučih ali kaj takega. Navadno bije pri bledičnih srce nenavadno hitro in ob straneh vrata se jim vidi utripanje žil. Bledični izgubijo radi sapo, duši jih, to pa vsled tega, ker je njih dihanje le površno ter dobiva kri iz zraka premalo kisika. Stega je razlagati tudi, da jih vedno zbebe da imajo mrzle roke in noge, da jih boli želodec, da jim ne tekne nobena jed itd. To so sicer navadno le živčna motenja, vendar pa nastanejo vsled bledice večkrat tudi anatomske spre-

membe, turi v želodcu itd. Navadno pa morajo taki bolniki rabiti odvajalna sredstva.

Mnogokrat je moteno delovanje spolovil; največkrat se pripeti, da izostane menstruacija, ali je pa ista le neznatna ter združena z veliki bolečinami; včasih je pa tudi premočna, da dotičnico popolnoma oslabi ter še s tem poveča temeljno bolezen. Razven belega toka, ki je tudi večkrat združen z bledico, navadno ne opažamo drugih bolezni v spodnjem delu telesa, vendar se pa iste lahko razvijejo vsled bledice. Glavobol, migrena, stud pred hrano, zlasti mesom, potrnost, občutljivost nasproti luči, šumu in ropotu, strahljivost in nemirno spanje so takorekoč na dnevnem redu. Zelo lahko se razvije popolna histerija, ki dotičnice ne zapusti do smrti.

Bledica ni skoraj nikdar nevarna za življenje, ponovi se pa lahko, tudi če še tako skrbno postopamo z bolnikom.

O zdravljenju bledice moramo pred vsem odpraviti razmere, ki jo povspešujejo, ter gledati zlasti na to, da bodi življenje bolnika pametno urejeno. Potrebno je, da sta prav razdeljena dnevno delo in počitek; delo ne sme presegati moči; hrana bodi krepka, a lahko prebavljiva in v dovoljni količini; ni potrebno, da bi bolnica baš morala jesti meso; ako nima teka, naj se dotičnici podaje hrana v manjših količinah, a zato večkrat.

Paziti pa treba zlasti tudi na duševno življenje bolnice, na nje misli, na knjige, katere čita, itd. Ugodno upliva tudi sprememba vseh življenskih razmer n. pr. preselitev iz mesta na kmete, zlasti pa v planine. Dokazano je namreč, da se v čistem vzduhu število krvnih telescev kmalu pomnoži ter da se tudi popravi vsebina hemoglobina. Bivanje ob morju ne vpliva tako ugodno, in mrzle kopeli, zlasti ako trajajo več časa, so skoro vedno škodljive, ker jemljejo truplu preveč toplote. Primerno zdravljenje v vodnem zdravilišču, z drgnjenjem in telovadbo, lahko mnogo koristi, ker pospešuje prebavljanje in obtok krvi. Doma je priporočati ne predolgo umivanje z mrzlo vodo, drgnjenje itd. Tudi vroče kopeli s potenjem so časih zelo dobre, ker povspešujejo kroženje krvi. Sicer pa moramo opomniti, da je najboljša, vprašati zdravnika za svet, ki določi v vsakem slučaju, kaj je primerno in potrebno.

Med zdravili zavzema prvo mesto železo. Dandanes imamo mnogo železnatih preparatov, ki pa niso vsi primerni za vsakega bolnika. Tudi tukaj je najboljša, da se ravnamo po predpisih zdravnika. Nekateri se branijo rabiti železo, češ, da isto škodi želodcu in zobem. Dotičniki se motijo, kajti želodec in zobje so slabi baš zato, ker v krvi ni dovolj železa. Razven železa rabijo tudi (seveda je to dovoljeno le po naročilu zdravnika) arsen, mangan in žveplo. Kedar je vsebina hemoglobina dosegla zopet 80%, se bolnik počuti zopet bolje ter je delovanje krvi zopet pravilno.

(Pg »III. Konv. Lex. d. Frau.«)

Jejte jabolka! Kdor rad je jabolka, bode malo-kdaj trpel zaradi pokvarjenega prebavljanja. Zlasti priporočajo, da jejmo jabolka, predno gremo spat. Kdor se rad razburja in vznemirja, ta naj je jabolka, Velika množina fosfora, ki se nahaja v jabolkih, upliva namreč blagodejno na možgane.

Priloga „Slovenke“ štv. 8., 1. 1900.

Tiskala tiskarna „Edinost“, Trst.

Czech C.: **Madona.**

Šivalnih strojev tovarniška zaloga **Ivana Jax-a**

v Ljubljani

Dunajska cesta št. 13.

priporoča svoje pripoznano najboljše

šivalne stroje

za domačo porabo in obrtniške potrebe.

Odlikovan fotografski atelier . . . **A. Jerkič** v GORICI

Gosposka ulica št. 7.

edini zalagatelj c. kr. drž. uradniške zveze za Goriško, sprejema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela.

Novi, velikomestno urejeni ateljer odgovarja vsem modernih zahtevam te stroke.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje 20—25 gld. tisoč.

Na zahtevo se pride fotografovat dotični kraj.

Jaz Ana Csillag

s svojimi 185 centimetrov dolgimi Loreley-lasmi dobila sem jih vsled 14-mesečne uporabe svoje samoiznajdene pomade. To so najslaviteše avtoritete priznale za jedino sredstvo, ki ne provzroča izpadanja las, povspesuje rast istih, poživlja lasnik povspesuje pri gospodih polno močno rast brk ter daje že po kratki uporabi lasem na glavi kakor tudi brkam naraven lesk ter polnost in ohrani te pred zgodnjim osivljenjem do najvišje starosti.

Cena lončka 1 gld., 2 gld., 3 gld., 5 gld.

Pošiljam po pošti vsak dan, ako se znesek naprej pošlje ali pa s poštним povzetjem povsem svetu iz tovarne, kamor naj se pošljajo vsa naročila.

Ana Csillag

Dunaj I., Seilergasse 5.

Slovenske pesmi

valček za citre, se vdobi za 1 krono 20 stotink pri kapelniku H. HORNU v Kranju na Gorenjskem.

Ureduje tudi vsakovrstne pesmi in melodije za citre po nizki ceni.

Zaloga in tovarna
pohištva vsake vrste

od

Aleksandra Levi Minzi v Trstu

✽ Piazza Rosario št. 2. (šolsko poslopje). ✽

Bogat izbor: tapetarij, zreal in slik.

Ilustriran cenik gratis in franko.

Cene brez konkurence.

Blago postavi se na brod ali železnico franko

Gospa A.: „Kje kupujete svoj kis?“ Vaše salate diše vedno izvrstno!

Gospa B.: „Jaz nikdar ne kupujem izgotovljenega kisa, ampak si ga sama napravljam s priprostim primesanjem vode k dobro znani kisovi esenci „**Vinacet**“. Na ta način imam vedno svež in dober kis, kajti izgotovljen kis je navadno pokvarjen, ali se pa pri meni pokvari ker je napravljen iz slabe tvarine. S tem prihranim mnogo, ker 1 liter kisa me stane le 15 stotink. Tako esenco vdobite v vseh tukajšnjih prodajalnicah s delikatesami in kolonijalnimi blagom kakor tudi v drogerijah po 1 krono steklenica 1/4 litra in po 3 krone steklenica 1 litra.

Zahtevajte pa le izrecno pravo esenco: „**Vinacet**“.

Zastopstvo za Trst in Primorsko:

Ludvik Cogoy v Trstu,
ulica Farneto 5.

Cenjena gospodinja!

Ne dajte si vsiljevati drugih izdelkov cikoriij, ampak zahtevajte povsod najboljši pridevek k pravej bobovi kavi, to je cikoriija ali: kava družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani.

Dobiva se povsod.
Glavna zaloga pri **IVANU JEBACINU** v Ljubljani.

SAUNIG & DEKLEVA

GORICA - ulica Municipio 1. - GORICA

(Mehanična delavnica v Nunski ulici št. 16.)

imata v zalogi na dobroti in trpežnosti neprekosljive šivalne stroje „**PFAFF**“, kakor tudi raznovrstne druge stroje za šivilje, krojače, čevljarje, sedlarje in stroje za umetno vezanje (Strickerei); nadalje velik izbor dvokoles iz prvih avstrijskih in inozemskih tovarn in sicer od 90 gld. naprej.

Vsaka konkurencija nemogoča!

Se toplo priporočata z odličnim spotovanjem udana

Saunig & Dekleva.

„Čuvaj se senjske roke“

krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja Avgust Šenoa, v slov. prevodu.
Cena 35 kr., po pošti 5 kr. več.

Dobi se
v našem uredništvu.